

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT

1992

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT

1992

Dronning Margrethe er meget interesseret i landene og udviklingen i det østlige Europa, og ønskede hun en snak med borgmester John Erdmann om.

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

INDHOLDSFORTEGNELSE

Vor egn - historisk set	3
Landsbysmedens kår	6
Ølkarstenen	11
Brandvæsenet i Nr. Ørslev - Listrup ..	15
Skansen - et minde fra Englandskrigen	19
Stubbekøbing skole i tyverne	22
"Havørnens" sidste kamp	24
Sølvbrylluppet på Næsgaard 1919	30
Arbejderbørn i trediverne	35
Tildragelser ved verdenskrigens udbrud	40
Hvordan folk tjente til livets ophold	46
Den sidste distriktskirkesanger	50
Lægehuset i Stubbekøbing	58
Træk af Stubbekøbing skoles historie.	63
Landsbylægen på kirkegården	70
Inddæmning af Grønsund Nor	71
Sommerdage i Stubbekøbing for 120 år siden	74
Det Classenske Fideicommis - 200 år .	87
Årsberetning fra Arkivet	89
Årsberetning fra Lokalhistorisk Fore.	90
Gamle fotografier fra Arkivet	92

Udgivet af Lokalhistorisk Forening for
Stubbekøbing kommune.

Redaktion: Foreningens bestyrelse

ISSN - 0109-2162

VOR EGN - HISTORISK SET.

Danmarks grønne hjørne, nok et moderne turistslogan, men med megen sandhed.

Skovbræmmen langs Østersøen, mange mindre skove og megen beplantning, gør sammen med det kuperede terræn, at her altid er afvekslende at færdes, om end man er godt kendt, er der altid nye indtryk alt efter skiftende årstider.

Men det kulturlandskab, som vi ser, er jo resultatet af menneskers virke gennem tusinder af år. Det har efterladt sig mange spor, når man har øjnene åbne og tager fantasien lidt til hjælp, bliver oplevelserne langt større.

Det ældste er jo dysser og gravhøje, hvor jo særligt HALSKOV VÆNGE er helt enestående med begravelser gennem umindelige tider. Spørgsmålet kan jo også rejses, om der ikke har været andre aktiviteter her, har her været kult- eller offersteder?

Der er mange andre gravhøje rundt i Østerskovene og enkelte på de åbne marker. Kører vi fra Stubbekøbing mod øst over Fribrødre å, ved vi jo at der omkring 11-hundredetalets begyndelse har været mere åbent og sejlbart et godt stykke ind i landet mod Maglebrænde, hvor man har fundet resterne af det berømte vikingskibsværft. Var det Venderne, der her satte sig fast og udfordrede Falstringerne, eller indledte de et samarbejde? Det er nok svært at få helt rede på.

På turen videre mod Næs by ses inddæmningsarbejder, som flere steder på Falster. Det indvundne areal ses som en hestesko omkring det Næs, der har gået ud i vandet, Her er sikret med diger, og det vidner om menneskers kamp mod naturkræfterne og trangen til at vinde nyt land.

De ældste bygninger er jo kommunens halve snes kirker. 800-900 år er vel gået siden de første grundsten er lagt, der er jo selvfølgelig sket mange forandringer og ombygninger gennem det lange spænd af år, men der er vel også

en del af det oprindelige tilbage, som vidner om håndværksmæssig kunnen og en enorm arbejdsindsats.

De små landsbysamfund på den tid må have haft store ressourcer og en god organisation for at klare de vældige opgaver som kirkebyggeriet var. Når man nærmer sig en landsby med kirke, er det jo tydeligt at den næsten altid er placeret på det bedste sted man kunne finde.

Egnens herregårde er ombygget så meget, at der ikke er nogen særlig gamle bygninger tilbage. Kun en rest af Bønned slot vidner om en svunden storhed, det har sikkert været et magtcentrum for hele Østfalster, vi kan jo spørge hvorfor netop her? De ældste oplysninger om gården stammer fra ca. 1360, og det må vel være bl. a. den gode jord, og at der har været sejlbart ind til Hesnæs. Beliggenheden med den vigtige rute fra Nykøbing til Grønsund færgested med overfat til Møen kan jo også spille ind.

Menneskers indgreb ses jo også i skoven, hvor førstfolk gennem tiderne har virket og skabt den kulturskov, som vi ser i vore dage. Men det er i dag de åbne marker, der allermost er blevet præget af menneskers færden, bøndernes slid gennem utallige generationer, som har skabt grundlaget for det moderne og veldrevne landbrug, vi ser for os i dag. Grøfter er blevet gravet for senere igen at blive sløjfet da man fik lært at dræne. Også hegn og volde blev sløjfet for at lette markarbejdet.

I attenhundredetallet fandt man ud af at kunne forbedre jordens reaktionstal og dermed strukturen. Også de mange mergelgrave rundt om på markerne blev til vigtige vandingssteder for kvæget, for igen senere at blive sløjfet, hvilket jo går let med nutidens maskiner.

Endelig er der egnens mange små moser, hvor der gennem umindelige tider har været gravet tørv, men under 2. verdenskrig, da der var et enormt behov for brændsel, blev tørvegravningen en industri og mange moser blev helt gravet op, der blev skabt større og mindre søer, som jo nu er mere eller mindre groet til. Det er med

til at danne nogle dejlige naturområder med fristed for en masse vildt. Her kan være dejligt at færdes, både sommer og vinter, her er noget at opleve, hvilket gør at vi har et dejligt hjørne her på denne grønne ø.

Ingvar Hansen

Aastrup Kirke

LANDSBYSMEDENES KAAR PAA FALSTER I TIDLIGERE TID.

En beretning fra 1930:

Da der i de senere Aar, særlig efter Aarhundredskiftet, er foregaaet en stor Forandring paa Smedehaandværkets Omraade, maa det være af Interesse for alle Smedemestre - og særlig for de yngre og for de kommende Slægter - at erfare lidt om de Forhold, der tidligere har eksisteret mellem Smede og Landbrugere angaaende de Arbejdsforhold og den Betalingsmaade, der dengang var almindelig.

I de Tider var Arbejdstiden lang og Arbejdet meget strengt, ligesom Arbejdslønnen var lille. Arbejdstiden var mindst 12 Timer daglig eller derover, og Svendelønnen var 4 Kr. om Ugen plus Kost og Logis, mange Steder endog derunder.

I de almindelige Landsbysmedier brugtes dengang de sædvanlige Stykker Værktøj af Jern med en Smule isvejset Staal til at lukke alle de forskellige Huller med, hvilket dog de fleste nulevende Smede vistnok ikke kender ret meget til.

Til saadant Værktøj bruges der jo nu udelukkende Staal. Glemmes maa dog ikke Boremaskinen, der i de Tider var i Form som et almindeligt Boresving med en Tilspændeskruer foroven; den var meget streng at arbejde med og tillige meget sen, da der jo ingen Udveksling var, men den blev afløst i de allerfleste Smedier inden Aarhundredskiftet af de til Haandkraft selvspændende Boremaskiner, som nu i vore Dage er forbedret og bruges alle Steder, hvor der er elektrisk Kraft.

Ogsaa den gammeldags Blæsebælg, som den arme Læredreng stod og hev i fra Morgen til Aften, er nu alle Steder, hvor der er elektrisk Kraft, afløst af motordrevet Centrifugalblæser.

Lad mig nævne lidt om den Tid, da Bønderne selv købte og leverede Materialer og selv hjalp til med Arbejdets Udførelse. Naar der fra en eller anden Bondegaard forud var bestilt en bestemt Dag hos Smeden for at faa beslaaet Heste, lavet Plove, Harver eller andet, som Smeden havde ind under den Akkord, der var aftalt mellem Smeden og

vedkommende Gaardejer, kom der altid en Mand for at hjælpe Smeden med at smede Hestesko, strække Sømmene, smede Plovskær og alt andet samt holde Hestene op, mens de blev beslaaet; denne Mand bragte som Regel altid Frokosten med; Middagsmaden blev fra de fleste Gaarde bragt, og der var som Regel fra alle Steder saa rigeligt med Mad, saa hele Smedens Familie fik Føden deraf den Dag.

Disse Akkorder, der dengang eksisterede, var ikke ens overalt; de var endog ret forskellige; der skal her efter Oplysning fra gamle Smedemestre og gamle Gaardmænd, der levede i de Tider, omtales Akkorder, afskrevet efter gamle Optegnelser fra Smede, der levede omkring 1850 - ogsaa før den Tid.

Paa Østfalster i Meelse var Hans Rasmussen Smed i Aarene omkring 1850. For al Vedligeholdelse af Vogne, Plove og Harver samt Hestebeslag fik han for 1 Aar: 1/2 Td. Byg, 1 Skp. Hvede, 1/2 Trave Halm, et Lag Hø samt Føden til sig og Familie, naar han arbejdede for paagældende, og Bonden leverede selv Materialer, altsaa baade Jern og Kul, og en Mand til Hjælp til Arbejdets Udførelse.

Der var ogsaa Tilfælde, hvor en Smed havde Akkord paa Hestebeslag for sig selv. I saa Tilfælde var den højste betaling 4 Rigsdaler for at holde en Hest med Beslag i et Aar; Smeden leverede saa selv Jern og Kul og smedede selv sine Hesteskosøm, selvfølgelig ogsaa Skoene.

Der var ogsaa enkelte Byer, hvor Smeden fik Korn og Halm og født en Ko om Sommeren skiftevis hos Kunderne; andre Steder var det saaledes, at Smeden for en Del af sit Arbejde fik et Faar født om Sommeren hvert andet eller tredie Aar.

Det indtraf ogsaa, at Smeden fik en Gaas med Gæslinger ud paa Græs for en Del af sit Arbejde eller et Læs Tørv eller to; men i de allerfleste Tilfælde var det saaledes, at vedkommende Gaardmand leverede Jern og Kul og en Mand til Hjælp, og Smeden fik Føden af ham.

Jeg husker endnu saa tydeligt fra min Faders Tid -det var omkring Aarene 1860 - da de jo alle Steder paa Landet selv bagte deres Brød. Herved fik Bønderne en Mængde

Trækul, og det var da ikke saa sjældent, at de, naar de kom til Smedie, havde en Sæk Trækul med, selvfølgelig af Sparsommelighedshensyn, idet det var Meningen, at disse skulde gøre det ud for Smedekul; men Trækullene var paa Grund af deres Lethed og ringe Varmeevne kun lidet værd til Smedebrug, og de anvendtes faktisk kun, naar der skulde smedes Hesteskosøm.

De Arbejdsforhold og den Betalingsmaade, der dengang eksisterede mellem Smedene og Landbrugerne, vilde vi nu i det Herrens Aar 1930 betragte som rent umulige, og særlig de yngre Smede, som ikke har oplevet saadanne Forhold eller hørt nogen Forklaring derom, vil maaske tvivle om, at det i Virkeligheden har været saaledes; men der lever endnu Smede, der har arbejdet under de ovenfor nævnte Forhold, og som har en Del Erindringer herom fra deres Forfædre.

Disse Akkorder ophørte dog saa godt som overalt i 70-Aarene. Nu vil man vel nærmest mene, at de Aar, indtil vi kom til den nuværende Betalingsmaade, var nogle meget daarlige økonomiske Aar for Smedene; men i Virkeligheden var de ikke saa daarlige, som de efterfølgende Aar blev; det allermeste af Smedenes Arbejdsløn gik jo op i Naturalier, og de fik ikke Lejlighed til at stifte nogen videre Gæld hos Købmanden; i de Tider blev Smeden ofte tillige brugt som Dyrlæge og meget andet.

Da Akkorderne ophørte, og Smedene selv indkøbte Jern og Kul og andre Dele, der skulde bruges i Virksomheden, var Smedene ikke beregnende nok, men tog alt for lidt for deres Arbejde; dette var dog ikke det værste for dem, men Smedene var saaledes imod hverandre, at en Smed, naar han hørte, at en eller anden Kollega havde forlangt en Pris for et stykke Arbejde - en Vogn eller Redskab -, vilde lave det billigere, og i de Tider fra 70-Aarene og til noget efter Aarhundredskiftet var der Arbejde nok for Smedene, idet alle Avlsredskaber overgik fra Træ til Jern og ligeledes Vognene, der havde Træaksler, som nu blev erstattet med Jernaksler, saa der var nok for Smedene at konkurrere med hverandre om, og Følgerne udeblev ikke.

Smed Carl Nielsen, Sdr. Alslev Smedie

De daarlige økonomiske Aar, der herefter kom, nødvendiggjorde en lang Arbejdstid med en alt for lille Fortjeneste i de allerfleste Smedehjem.

De her nævnte Forhold blandt Smedene og deres økonomiske daarlige Stilling blev ved at holde sig - i hvert Tilfælde for Falsters Vedkommende, ja ogsaa for Lollands - indtil 1907, da der blev stiftet en Smedemesterforening paa Falster og to Foreninger paa Lolland, det hjalp en Del; men der var stor Modstand at overvinde; det var ikke Kunderne alene, der var Modstandere af Smedemesterforeningerne; der var en Del Smede, som helst vilde arbejde for en meget lille Betaling for at staa højt hos dem, de arbejdede for, og om muligt af samme Grund fiske en Kunde fra en anden Smed; men det, der hjalp dem, der kæmpede for Foreningerne, var, at de havde Jernhandlerne paa deres Side, de var nemlig godt kendt med Smedenes daarlige økonomiske Forhold.

Jernhandlerne var endog saa villige, at de tilkaldte de Smede, der stod uden for Foreningerne, naar de fik opgivet, hvem det var; det hjalp bedre, end naar vi andre kaldte paa dem.

Det gik dog kun langsomt, men sikkert, fremad med Foreningernes Trivsel; indtil 1910, da Østifternes samvirkende Smedeforeninger stiftedes, var der ingen Forbindelse mellem Lokalforeningerne.

Den følgende Tid under Østifternes og Jyllands samvirkende Smedemesterforeninger, som vi ikke her kan komme nærmere ind paa, har belært Smedene om Sammenslutningens Betydning; thi det gælder her som i alle andre Erhverv, at ene formaar man intet, men samlet bliver man en Magt.

Carl Nielsen Sdr. Alslev.

ØLKARSTENEN

Denne sten ligger i strandkanten lidt nord for feriekolonien Abildvig. Den omtales i Maribo Amts Stednavne S. 230: "-sten, der før sprængningen havde form som et ølkar med bunden i vejret". Samme sted nævnes også "Bryggerens bøg" eller "Øltapperbøgen". Dette træ er nu fældet.

Fhv. skovf. Fritz Larsen, Moseby, har meddelt en version af udsagnet om stenen, der siger, at den blev kastet efter en kæmpe, der havde stjålet ølkarret.

Det fremgår ikke, om det er Ølkarstenen, der er kastet, eller muligvis en anden sten; men da sagn i forvejen ikke just udmærker sig ved klarhed og logik, kan det egentlig være ganske underordnet.

Det spændende, synes jeg, er bemærkningen om, at nogen "havde stjålet ølkarret". Den fik mig til at tænke på sagnet om Ægirs Gæstebud.

Egil Skallargrimson kalder i sit kvad "Sønnetabet" Ægir for ølbryggeren, og i sagnet om Ægirs gilde skal Tor hente en bryggerkedel (et ølkar). Dette sagn kan læses i "Guder og Helte i Norden" v. A. Bæksted, s. S. 78f.

Frit gengivet lyder det sådan:

En dag havde aserne været på jagt, og da de om aftenen trætte kom hjem, besluttede de at holde et gilde, og de fandt, at havjætten Ægir passende kunne være vært. Den besked overbragte Tor ham, idet han rådede ham til at sørge for, at der var rigeligt med øl.

Ægir blev sur over alt det besvær og forlangte, at Tor først skulle bringe ham et ølkar, der var stort nok til at rumme det øl, guderne kunne drikke.

Den besked kom Tor tilbage med, og da blev gode råd dyre. Ingen af guderne fandt på nogen udvej, før Tyr sagde:

-Min far, havjætten Hymer, der bor ved himmelranden østen for isen, ejer et kar, der er rummeligt nok og miledybt. Lad os prøve, om vi kan få fat i det, selv om det bliver svært. Hymer er ikke just godsindet.

Tyr og Tor drog da af sted, og kom til Hymers gård, hvor Tyrs moder glad hilste sin søn velkommen og gav de rejsende at drikke. Men, sagde hun, I må hellere skjule jer bag det store kar, for husbond har for vane at være grov mod gæster.

Hymer kom sent hjem, og ond var han med is i skægget. Tyrs mor tog venligt imod ham og sagde, at han kunne glæde sig til at hilse på sin søn, der var kommet på besøg sammen med sin fælle Tor.

-De står lidt i skjul bag søjlen der, sagde hun.

Hymer sendte et rasende blik mod søjlen, der splintredes i stumper og stykker; men Tyr og Tor kom uskadte frem fra deres skjul bag det store ølkar. Hymer skulede ondt til sin dødsfjende, Tor. Og bedre blev det ikke, da denne kom frem med sit ærinde. Hymer havde nok helst set dem drage af, den vej de var kommet.

Dog, sine gæster kunne han ikke sende tomhændede bort, hvor uvelkomne de så end var. Vrangvilligt sagde han:

-I skal få ølkarret, men kun hvis I selv kan bære det af huse.

Hymer grinede lumsk, da han så Tyr prøve en gang -to gange, uden at karret rokkede sig af stedet. Men skummelt blev hans blik, da Tor med et eneste kraftigt tag tog jættekaret over hovedet og bar det gennem hallen. Så stort var det, at kæderne raslede ham om haserne.

På hjemvejen opdagede Tor, at de blev forfulgt af Hymer i spidsen for en flok jætter. Han løftede karret af skuldrene og satte det i strandkanten, mens han med hammeren ordnede jætterne.

En sagnkreds om havjætter ser ud til delvis at være knyttet til området omkring Østersøen: Hymer, Ægir; Læ og en jätte, Wade eller Wathi, som vi ikke hører så meget om ud over, at han siges at være far til den berømte Wølund Smed.

Hymer bor "ved himmelranden østen for isen". Han er simpelthen identisk med havet, det vil sige Østersøen. Ægirs navn er knyttet til den vestlige del af Østersøen ved Ejderen, som vikingerne kaldte Ægirs dør. Deraf navnet. Jætten Læ eller Hler bor ved Læsåens munding på Bornholm, men hans navn knyttes også til Læsø i Kattegat. Wade siges som nævnt at være far til Wølund Smed. Om ham fortælles det, at han bar sin søn, Widia eller Vedde, over det dybe Grøn-sund til Falster. Navnet Vedde lever stadig på Bornholm som Bonde-Vedde. (Om jætten Wade se H.E. Davidson: Nordens guder og myter S. 135)

Ølkarstenen og den bagved stående "Øltapperbøg" siges at have tjent som sømærke, hvilket kunne pege i retning af et sagnstof, som var særlig kendt af kystboere. Et kendingsmærke af den karakter har næppe været anvendeligt for andre end fiskere langs kysten. Det ville falde godt i tråd med billedet af jætten Hymer, der ikke brød sig om at komme ud på det dybe vand, hvor Midgårdsormen huserede.

Den omtalte Øltapperbøg kaldes også "Bryggerens Bøg". Begge navne er antagelig afledt af stenen. Træet har været synligt for kystfiskere i et par hundrede år. Når det i det hele taget nævnes ved navn, synes det blot at bekræfte, at sagnet stadig er levende og sætter nye skud helt op i vor egen tid.

Det samme gælder navnet "Lynstenen", som vistnok er endnu yngre. Det kendes i hvert fald ikke af gamle skovarbejdere på stedet. Omtalte skovf. Larsen mener at have hørt navnet første gang omkring 1950, da nogle drenge på lejrskole i Abildvig fortalte, at et lyn var slået ned og havde kløvet stenen.

Selv har jeg kendt navnet siden 1960, og når jeg tidligere mente, at navnet Ølkar kunne være en forvrængning af Odinkar, skyldes det netop, at betegnelsen "Lynsten" bringer tanken hen på Tor. Hvem skulle ellers med et lyn kløve sådan en sten?

Foruden at være et almindeligt mandsnavn var Odinkar også et synonym for Tor. Han opfattes nogle gange som Odins søn, andre gange som Odins underordnede hjælper - Odins karl. Stundom kaldes han slet og ret Karl. Stjernebilledet Karlsvognen kaldes af og til Age-Tors køretøj.

Alt i alt må jeg dog sige, at det forekommer sandsynligt, at stenen har sit navn efter det omtalte sagn. For mig ser det ud som en selvfølge, at mennesker f.eks. i vikingetid har været fortrolige med hele dette sagnstof og uden større besvær eller skrubler kan have hæftet det til en stor stenblok i strandkanten.

Åstrup d. 26. sept. 1991

Aksel Heilskov.

BRANDVÆSENET I NØRRE ØRSLEV - LISTRUP

Brandbekæmpelsesmidler har man haft, lige siden man begyndte at opføre beboelseshuse og stalde.

Hjælpemidlerne var brandhager med lang stang samt en stige, som enhver ejendom skulle have, og som skulle hænge på udvendig væg eller gavl, så det var let tilgængeligt for enhver.

I tilfælde af brand havde hver mand pligt til at deltage i slukningen.

I 1861 vedtoges en brandlov, og i henhold til den blev der udsendt en ministeriel bekendtgørelse til samtlige bylaug.

En brandprotokol fra Nr. Ørslev havde følgende påtegninger:

"Denne gennemdragne med Jurisdirektionens segl forsynede Protokol, som indeholder 91, en og halvfemsindstyre, folierede Blade, overbringes herved ifølge Lov af den 2den Marts 1861 § 44 til Brandbog for Nørre Ørslev Brandfoged-distrikt.

Falsters vestre Herreds Contore, Nykøbing den 23. Oktober 1861

Heise "

Den første brandfoged udnævntes, og i henhold til hans påtegning i protokollen i forbindelse med et tilsyn hed han Rasmus Jacobsen.

Som vidner optrådte O. Stenbock og Jørgen Stang. Rasmus Jacobsen havde gården på Sdr. Kirkebyvej nr. 8 matr. nr. 4a, Jørgen Stang var fra gård nr. 19, Bøgelundsvej 12, Ole Stenbock havde Toftvevej 3, matr. nr. 34a.

Brandfogeden udnævntes for 2 år ad gangen, og når vi så kommer hen til 1866, var der en ny brandfoged i Nr. Ørslev, nemlig gårdmand Rasmus Myssen. Dette fremgår af protokollen, hvor man på et møde den 5. marts 1866 godkendte køb af sprøjte og andet materiel.

Udgifterne blev som følger:

Sprøjte	75 Rdl.		
12 vandtønder	28 "	4 Mark	12 Skl.
1 slange m.v.	14 "	3 "	
1 Skruenøgle		3 "	
Reparation af Sprøjtehus ..	3 "		

I alt121 Rdl.4 Mark 12 Skl.

Ved samme møde blev de opkøbte vandtønder fordelt mellem sognebeboerne, som er kørepligtige ved brand, således 1 vandtønde i Nr. Ørslev, 2 i Listrup osv.

Ligeledes vedtog man, at de beboere, som havde modtaget vandtønderne, selv skulle holde disse i tilbørlig orden i fremtiden. Hvis de blev ubrugbare, skulle beboerne være pligtige til for egen regning at anskaffe andre brugbare i deres sted. Vedtagelsen var underskrevet af

Brandfoged Rasmus Myssen, Bøgelundsvej 18, og
Brandfoged Niels Olsen, Lidstrup.

Man havde halvårlige brandsyn, foretaget af brandfogeden og to tilsagte vidner, og det gjaldt samtlige ejendomme, idet tilsynet omfattede skorstene, kakkelovne, brandplade omkring ovnen, brandhager og stiger samt branddamme.

I instruks for brandfogeder af 1863 nævnes det, at brandfogeden står under politimesterens befaling. Rejser han bort en hel dag, skal han meddele dette til sognefogeden. Han skal føre liste over folk, som deltager ved brande, han skal 2 gange om året indkalde til brandøvelse. Disse øvelser må ikke finde sted i så- og høsttid. Der skal ske tilsigelse til dem, der skal give møde, og alle øvelser meddeles til politimesteren med navn på dem, der er udeblevet uden tilladelse.

Under en brand skal brandfogeden drage omsorg for, at de nærmeste stråttækte bygninger belægges med beskyttelse, f. eks. i form af hestedækkener eller lagner, der skal holdes våde, så længe der er fare for flyveild fra brandstedet. Der skal være åbne køreveje til brandstedet, og sognefogeden er bemyndiget til at bortvise børn og andre personer, der

ikke kan deltage i slukningsarbejdet.

Når ilden er dæmpet, skal brandfogeden sende mandskab fra andre kredse hjem først, derefter udpeger han personer fra sin egen kreds til brandvagt. Inden 2 gange 24 timer efter at ilden er slukket, skal han drage omsorg for, at materiellet bliver efterset og gjort i stand. Er ilden i en nabokreds og ikke over en mil borte, skal han så hurtigt som muligt drage af sted med sprøjten med vand, og er det om natten, skal sprøjten være forsynet med tændt lygte. Ved ankomsten til brandstedet, skal han straks melde sig hos den lokale brandfoged og indordne sig under dennes kommando. Når brandfogeden fratræder, skal han aflevere det ved bestillingens tiltrædelse modtagne skilt, og ligeledes skal han aflevere sin instruks.

I maj 1998 ser man, at protokollen er forevist politiet. På det tidspunkt var Ole Henningsen brandfoged.

I 1927 kommer der en nyordning, idet der udnævnes brandchefer. Herefter skal brandfogeden ikke længere efterse skorstene og kakkellovne, men han skal påse, at de af brandchefen påpegede fejl bliver rettet. Samtidig får hver ejendom en kontrolbog. Den første brandchef hed Th. Hoffmann.

I 1928 indgår Karleby, Horreby og Nr. Ørslev i "Zonen", og første sprøjteøvelse afholdes i Karleby 24. juni. I 1929 afholdes samme øvelse i Horreby og derefter i Nr. Ørslev, hvorefter øvelsen går på skift med faste brandmænd,

Det fremgår af protokollen, at øvelsen i 1943 foregik med efterslukning ved gårdbrand hos Jørgen Carstensen, Nykøbingvej 234. Som brandmænd virkede Frede Rasmussen, Bygaden, Holger Jensen, Bygaden, Johannes Christiansen, Maderne, Herbert Hansen, Nykøbingvej. Brandfogeden var Morten Blegind, Bygaden.

På den måde med faste mandskaber fortsatte man til 1970. Ved kommunesammenlægningen nedlagde man disse små lokale brandvæsener. Den sidste brandfoged i Nr. Ørslev var Peter Risager. Sdr. Kirkebuvei nr. 8. et mærkeligt sammentræf,

idet den første offentligt udnævnte brandfoged i 1861, Rasmus Jacobsen, var fra samme gård. Derefter oprettede man så 3 brandkredse i Stubbekøbing kommune, og brandinspektør blev stadsingeniør H. Hagbarth.

Nr. Ørslev kom til at høre under 1. brandkreds, som dækkede Falckerslev, Horreby og Nr. Ørslev sogne. Brandfoged i kredsen blev gårdejer Erik Rasmussen, Nykøbingvej. Som brandmænd virkede Erik Hansen, Falckerslev, Jørgen Thesbjerg, Virket, Knud Helge Reitz, Eged, Otto Jensen, Horreby og Poul Høier, Nr. Ørslev.

Kredsene var tilsluttet brandstationen i Stubbekøbing, men i 1980 nedlagde man kredsene, og Stubbekøbing får 2 sprøjter med faste brandmænd i byen og brandinspektør for hele kommunen, og der etableres et samarbejde med Nykøbing.

Imens stod Nr. Ørslev-sprøjten i sprøjtehuset over for kirken, sammenbygget med smedemester Valdemar Rasmussens beslagstur. I 1971 købte smeden både hus og sprøjte for 200 kr, men den gamle sprøjte, der var købt brugt i 1860 havde smeden ikke brug for, så han solgte den i 1971 til kirkegårdsinspektør Arne Folmer Nielsen for 75 kr.

Sprøjten blev anbragt under et halvtag ved Nielsens sommerhus, hvor den stod til 1991, da husets nye ejer overlod den til Falsters Minder i Nykøbing, hvor den nu står istandsat til glæde for besøgende

Sv. O. Pedersen

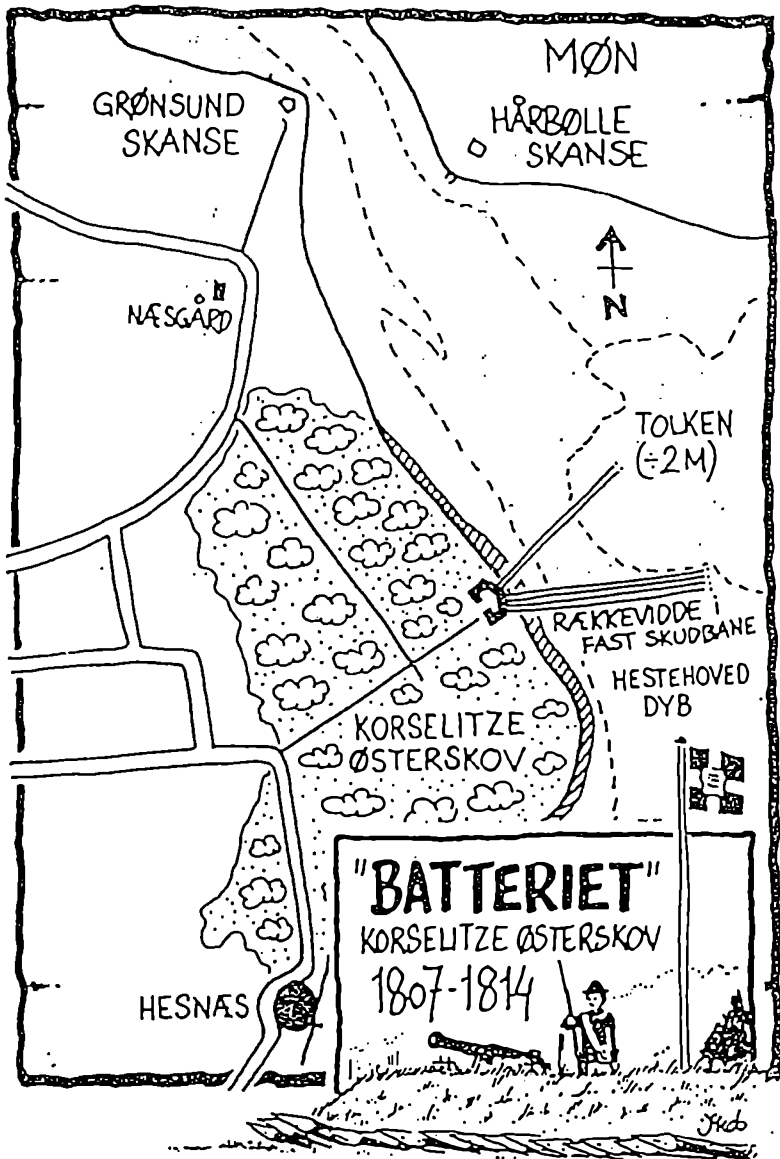
SKANSEN ER ET MINDE FRA ENGLANDSKRIGEN

I Corselitze Østerskov ligger en gammel skanse, som gennem syv år fra 1807 til 1814 beskyttede Grønsund mod indtrængning af engelske skibe. Her holdt danske soldater vagt, og her er soldaternes lejr for nylig blevet fundet et par hundrede meter fra Skansen, som det eneste sted i Danmark, hvor der findes både skanse og mandskabslejr.

I 1807 tog England den danske flåde i København, og i den anledning byggede man rundt om i Danmark en række skanser, hvorfra man kunne beskyde de engelske skibe. En af disse ligger på Falsters østkyst i Corselitze Østerskov, og herfra har de store kanoner kunnet beskyde de engelske skibe, og en deling soldater har ligget i lejr her i omkring 7 år. De lokale kender skansen under navnet "Batteriet". Sammen med skansen ved Hårbølle på Møn og skansen nogenlunde hvor den gamle færgebrog ved Grønsund i dag ligger, kunne man dengang blokere indgangen til Grønsund mod englænderne.

Storstrøms amt har nu gjort en indsats for at gøre Skansen kendt. Amtets folk har ryddet området for buske og træer, så der kan gro græs på skrænterne. For blot 10 år siden var hele arealet her fuldstændig tilgroet. Senere vil der blive sat skilte op, så besøgende kan finde frem til stedet. Naturformidler Svend Thorsen fortæller, at Danmark prøvede at klare sig mod englænderne med batterier og skanser ved kysterne. Der blev også bygget skanser på Bogø og på den lille ø Dyrfod.

Krigen endte jo med nederlag til Danmark, og i mellemtiden havde Sverige taget Englands parti, og ved nederlaget i 1814 måtte Danmark afstå Norge til Sverige. Danskerne forsøgte at tage nogle af de engelske krigsskibe med deres små kanonbåde, det lykkedes bl.a. engang ved Fejø.

Jacob Paamejer har her skitseret, hvorledes batteriet på Skansen har kunnet beskyde det meste af den del af Grøn-sund, hvor engelske krigsskibe har kunnet sejle ud for Corse-litze

Danskerne organiserede også landeværn. Man tvangsudskrev bønder til militærtjeneste. Ofte havde disse bønder ikke anden udrustning end leer og høtyve, og desuden blev der oprettet en signaltjeneste som kunne mobilisere forstærkninger ved hjælp af kirkeklokker og begtønder, som lavede røgsignaler.

For nylig blev mandskabs-lejren til Skansen fundet, takket være en lokal skovarbejder, som oplyste at der inde i skoven lå nogle små volde, kun et par hundrede meter fra Skansen. Det ser ud til, at der har ligget fire lange barakker, og det er det eneste sted i landet, hvor man har såvel skanser som mandskabslejre. Der arbejdes på gennem militærets arkiver på at undersøge noget om, hvordan livet på Skansen i begyndelsen af forrige århundrede har formet sig, og formentlig også oplysninger om, hvornår Skansen har været i kamp. Et stykke spændende historie, som naturformidler Svend Thorsen, som også er arkæolog, har medvirket til at afdække.

Fra artikel i Folketidende, 1987.

STUBBEKØBING SKOLE I "TYVERNE"

Efter første verdenskrig i tyverne havde vi en epidemi kaldet "den spanske syge". Der var så mange syge her i Stubbekøbing, at de måtte tage skolen i brug som sygehus, og skolebørnene fik fri, dog ikke de to yngste klasser, de måtte gå i skole på Teknisk skole i de to klasseværelser, der var der, for ikke at glemme det, de havde lært, bogstaver og tal. Vi havde et stort kort på væggen med store og små bogstaver samt tallene indtil 10.

I begyndelsen blev vi hørt i flæng. Vor klasselærer var i de første fire år lærerinde Inger Andersen, datter af overlærer Andersen, som var initiativtager til lystanlægget i Stubbekøbing. Inger Andersen var typisk lærerinde med skjortebluse og sort nederdel og ur i sølvkæde der sad i brystlommen.

Frøken Andersen brugte som pegepind en halv meter lang stok, som hun pegede på kortet med. Når vi kunne bogstaver og tal, gik vi over til læsning og skrivning. Da den "spanske syge" var overstået, kom vi tilbage til skolen, vi kiggede noget, for den var blevet desinficeret, så al lakken på bænke og borde var skjoldede. Der var ikke elektrisk lys, men 4 lampesteder i loftet med gaslamper, kun i auditoriet var en stor elektrisk pære over bordet i midten. Vi var ialt ca. 375 elever i skolen, der var gerne 2 førsteklasse med ca. 20 elever i hver klasse.

Når vi havde gået i 4 klasser, kunne vi så gå i første mellem og senere realklassen, hvis vi var dygtige nok, ellers kunne vi gå i femte klasse og så over i mellem og realskolen, det var ikke gratis, men vi kunne søge friplads, halv eller totrediedel, alt efter skøn.

Vi havde gymnastik og håndgerning fire timer om ugen. I håndgerning lærte vi at strikke, hækle og sy, bl. andet strikkede vi en lang hvid strømpe af bomuldsgarn, de blev brugt på sygehuset, og vi syede også på maskine en arbejds skjorte af ubleget lærred med båndler til at binde i stedet for knapper, den var også til sygehuset. Desuden syede vi lærredsundertøj til os selv og hæklede mellemværk og blonder til f. eks. konfirmationsundertøj. Vi lærte også at sy korssting og det, de kaldte stramaj, lavet af papirsejlgarn. Gymnastik havde vi i salen og boldspil på banen bag ved gymnastiksalen, og bagefter tog vi brusebad i den kommunale badeanstalt, der var ved skolen. Om sommeren gik vi i samlet trop til badehusene ved anlægget og lærte at svømme.

Senere blev der lavet klasseværelser oven på den ene pavillon mod syd, og meget senere blev der jo skolekøkken o.s.v. Der blev ikke stort flere elever, men dobbelt så mange lærere, efterhånden som der blev flere klasseværelser.

Vi fik ikke nye landkort efter krigen, der blev blot afstreget med rødt, de nye grænser efter første verdenskrig. Da genforeningsstenen blev rejst i anlægget, var vi til indvielse og havde lært sangen "Venner ser på Danmarks kort". Stenen blev rejst i "Fyrgangen" hvor der ikke måtte plantes træer, fyret stod oppe der, hvor der nu er campingplads.

Harriet Frederiksen
Grønnegade 39.
Stubbekøbing

HAVØRNENS SIDSTE KAMP.

I de urolige Dage, der gik forud for den 29. August 1943, laa Ministrygeren "Havørnen" sammen med flere andre Ministrygere i Korsør Havn, hvor man efterhaanden havde samlet de fleste af de Fartøjer, som strøg Miner paa Storebæltsoverfarten og de øvrige Ruter i den midterste Del af Store Bælt.

Fredag den 27. om Aftenen modtoges Ordren om "skærpet Beredskab", hvilket betød, at man gjorde alt Skyts klart, havde konstant Vagt paa Radiostationen og forøgede Vagttjenesten paa Dækket, saaledes at omtrent Halvdelen af Besætningen var klar til Kamp, medens den anden Halvdel kunde opholde sig under Dækket. Endvidere var Maskinen klar.

Ordren til skærpet Beredskab kom ved 23-Tiden om Aftenen, medens jeg sad og drøftede Situationen med Gruppechefen, Orlogskaptejn Groth, om Bord i Ministrygeren "Søridderen". Vi havde siddet i 2-3 Timer og talt om den spændte Situation og var enige om, at denne Gang vilde Situationen vist ikke klare sig, som den havde gjort flere Gange tidligere, og jeg tror egentlig heller ikke, at nogen af os ønskede, at det hele skulle glide i Lave igen.

Da Ordren kom, fik vi travlt med at udgive vore egne detaillerede Ordre, og saa snart alt var klart, hvilket skete meget hurtigt, overgik vi til Krigsvagt som nævnt overfor.

En Ting, jeg lagde meget Vægt paa, var, at Bomben til Ødelæggelse af Skibet blev gjort klar til Brug og for at være ganske sikker paa at kunne ødelægge Skibet, tog jeg Bomben med i mit eget Lukaf og klargjorde den, saa var jeg ialtfald sikker paa, at Skibet ikke behøvede at falde i Hænderne paa Tyskerne, naar vi blev overfaldet.

Imidlertid skete der intet den Nat, og næste Formiddag afsejlede vi med Ordre til at fylde Kul i Næstved, hvorefter vi Søndag den 29. skulde sejle derfra til København.

Jeg skal ikke nægte, at vi var glade for at forlade Korsør, hvor der laa altfor mange Tyskere, udenfor Havnen var der ovenikøbet ankret en større tysk Hjelpekrydser, som tydeligt laa der for at spærre Udsejlingen fra Havnen.

Uden særlige Begivenheder naaede vi Næstved, hvor der blev fyldt Kul (alt hvad der kunne være i Kulkasserne og lidt til) sent paa Eftermiddagen.

Ved nærmere Eftertanke blev jeg klar over, at Næstved var et daarligt Sted at ligge i, idet Skibet meget let kunde overfaldes, og der slet ikke var nogen Chance for at komme ud gennem den lange, snævre Fjord, der tilmed var spærret af Broen ved Karrebæksminde.

Saa snart Kulfyldningen var endt, afgik "Havørnen" derfor fra Næstved for at lægge sig udenfor Broen ved Karrebæksminde, men paa Vejen dertil faldt den Tanke mig ind, om Tidspunktet ikke var kommet til at handle efter Konduite. Altsaa blæste vi paa Ordren om at ligge i Næstved til Søndag Morgen og søgte lidt nærmere østpaa mod Sverige, nemlig til Stubbekøbing.

Da vi kom til Stubbekøbing, var det allerede mørkt, og vi listede os ind i Havnen saa stille som muligt. Efter Ankomsten talte jeg med Politiet, som oplyste, at der var roligt og fredeligt i Byen og ingen Tyskere; ellers vidste de intet, men lovede at underrette mig, hvis der skulde hænde noget.

Kl. 21,30 blev der ringet op fra Ministrygercentralen, som spurgte, hvorfor "Havørnen" var gaaet til Stubbekøbing, og jeg maatte fortælle den hvide Løgn, at det var for at komme tidligere hjem til København om Søndagen; iøvrigt fik vi ingen Oplysninger om Situationen.

Natten gik lige saa stille som den foregaaende, der holdtes den samme Vagt, Maskinen var klar, og der var Dampordre til Kl. 6.00, og Frivagten fik sig en velfortjent Søvn.

Ca. Kl. 5.45, medens jeg var paa Dækket, gik Næstkommanderende, Søljøjtant I Helge Jørgensen, op til Kystudkiggens Telefon ved Havnen for at melde Afgang.

Forgæves kaldte han Efterretningsstationen og Ministrygercentralen; men til sidst fik han Forbindelse med Søværnets Kaserne paa Holmen, hvor Kaptajnløjtnant Wesche, til trods for, at Holmen allerede længe havde været besat, fik sagt; "Vi er besat", inden Forbindelsen blev afbrudt.

Jeg saa Næstkommanderende komme løbende hurtigt henmod "Havørnen" og lod straks Fortøjningerne gaa, idet jeg af hans Ansigtsudtryk gættede mig til, hvad der var sket. Søljøtnant Jørgensen sprang om Bord, hvorefter "Havørnen" straks gik ud af Havnen.

Der blev nu givet Ordre til "Klarskibet", og vi stod østpaa i Grønsund med 18 Knobs Fart. Lidt før Udløbet mødte vi Kystbevogtningskutteren K. 16 med Søljøtnant Damgaard som Fører. Denne havde ingen Oplysninger om Situationen og havde iøvrigt ikke observeret tyske Fartøjer. Den militære Besætning fik tilbudt at følge med "Havørnen" eventuelt til Sverige, men dette blev afslaaet, og K. 16 gik saa i Stedet for ind i en mindre Anlægsbro for at telefonere til andre K-baade, som maaske ikke var blevet alarmeret, medens vi sejlede videre og dernæst ud af det sydlige Løb fra Grønsund, Hestehoveddyb.

Dette Løb laa længst fra formodede tyske Stillinger paa Møn, og desuden regnede jeg med, at man vel snarest vilde vente os ved de 2 nordlige Løb. En anden Omstændighed var, at der var størst Chance for Camouflering mod Skovene ved Hestehoved.

Ud for Tolkedyb laa en tysk Jager eller større Torpedobaad paa ca. 800 ts. ("Havørnen"s Tonnage var 100 ts.), som straks gik paa sydlig Kurs og holdt ned mod "Havørnen".

Da jeg skønnede, at vi kun vilde have Mulighed for at klare os mod den langt større og hurtigere Baad i de snævre indre Løb i Smaalandsfarvandet, vendte vi straks og stod tilbage vestpaa i Grønsund. Den tyske Jager fulgte nu efter med fuld Kraft men sinkedes lidt ved at maatte gaa gennem det mindste Løb.

Overfor den tyske Jagers 36 Knob kunde "Havørnen" kun holde 22 Knob, men dette var iøvrigt en fremragende Præstation baade af Skibets Fyrbødere, og af Maskinbesætningen, der under Ledelse af Maskinmestrene Johs. Nielsen og Knak Christensen fik den gamle, men velholdte Maskine til at yde sit allerbedste.

Tyskeren vandt imidlertid mere og mere ind paa "Havørnen", men det lykkedes at trække Tiden ud, idet der paa Jagerens Signal: "Stop", først ikke blev svaret og derpaa til sidst svaredes med et Signal, der betød, at man ikke kunde aflæse tyskernes Blinklanterne. Dette kunde vi naturligvis meget nemt i Virkeligheden, men det opnaaedes herved at naa et langt Stykke ind i Retning af Bøgestrømmen, før Tyskeren endelig tabte Taalmodigheden, og ca. Kl. 7.45 aabnedes Ilden med et skarpt Skud, der laa nærved "Havørnen".

Nu var Tidspunktet altsaa kommet til Kamp, og jeg vendte og stod sydpaa tilbage over Farø-Jord for at gaa i Torpedoangreb paa Jageren samtidig med, at jeg gav Næstkommanderende Ordren: "Aaben Ilden!" Paa Grund af det skarpe Drej kunde han ikke straks aabne Ilden, og da Tyskeren drejede Agterenden til, var Chancen for en Torpedotræffer meget lille. Ved disse Manøvrer naade "Havørnen" imidlertid i Ildlæ af Farø, saaledes at en Mand fra Mastetoppen kunde følge Tyskerens Manøvrer, og jeg kunde stadig holde en af Øerne mellem Tyskeren og os. Jageren turde paa Grund af sin Størrelse ikke følge efter "Havørnen" i Bøgestrømmen, skønt den stak mindre dybt end vor Baad.

Vi laa nu længere Tid i Bøgestrømmen. Kl. 13.40 nærmede en Kutter, "P8", sig under tysk Flag og opfordrede "Havørnen" til at overgive sig. Dette blev naturligvis afslaaet, men da der ikke syntes at være nogen Chance for at undslippe, og da vi var meget udsat for eventuelle tyske Luftangreb, besluttede jeg mig efter et Skibsraad til at ødelægge Skibet.

Efter at have afskudt Torpedoen, da den tyske Jager atter nærmede sig, ødelagdes alle fortrolige Sager, Skyts o.lign., hvorefter Minestrygeren sattes paa Grund med fuld

Kraft paa Stenrevet ved Stammenakke, samtidig med, at Kontakten til Sprængstofbomben sluttedes.

Efter et Leve for den danske Marine sprang Besætningen udenbords, og da alle var vel fra Borde, fulgte jeg selv efter. Under stærk Beskydning fra de tyske Fartøjer svømmede vi mod Land, hvortil hele Mandskabet paa 25 Mand naaede ganske udskadt.

Kl. 14.15 sprang "Havørnen" i Luften med vajende Flag og Vimpel, og Besætningen søgte op i Skovene, medens Granaterne fra jagerens 10 cm. Kanon sprang rundt omkring os. Mærkværdigvis blev ikke en eneste ramt, og heller ikke lykkedes det Tyskerne, der forfulgte os op i Land, at fange nogen af Besætningen.

Vi delte os nu i mindre Grupper paa 2 á 3 Mand, og det blev stillet dem frit, om de vilde søge at komme til Sverige eller ej. Under disse Hændelser var flere af Grupperne ved at blive fanget, men det lykkedes dog alle at slippe væk.

Et Sted undslap 2-3 Mand ved, at en Bondekone viste Tyskerne den forkerte Vej, medens vore Folk stod i Skjul Ganske nær ved.

Skibets 2 Underkvartermestre slap væk og kom senere, ved at holde en Motorbaad op, over Sundet.

Selv havde jeg i Sinde at tage til Sverige og Næstkommanderende, Artillerimath Svanholmer og jeg begav os ud paa en længere Fodtur. Vi holdt os mest til Skovene og gik langt ud paa Natten, indtil vi omsider ved 2-3 Tiden smed os i en lille Høstak, som vi fandt paa en Mark efter lang Tids Søgen i den bælgmørke Nat. I vort halvvaade Tøj frøs vi meget og krøb tæt sammen for at holde Varmen, men næppe havde vi ligget der et Kvarter, førend det begyndte at øsregne, og i Løbet af et Øjeblik var vi dyndvaade igen. Denne gang var vi alligevel heldige; vi fandt hurtigt en dejlig Lade, hvor der var tørtog godt. Næste Dag naaede vi Faxe, hvor vi mødte de 2 Maskinmestre, der havde været klogere end vi, idet de havde faaet fat paa en Bil.

Efter at forskellige Overfartsmuligheder var glip-pet, blev vi enige om at søge hjem til København; imidlertid var det forbudt at køre med Tog, og der var som bekendt Spærringer paa Landevejene, men i Køge fik vi os en god Latter, idet vi fik en tysk Løjtnant til at give os "Schein" til København.

Iøvrigt kan jeg kun paa det allerbedste fremhæve Besætningens udmærkede Aand og Disciplin, saavel under selve "Havørnen"s aktion som under de videre Tildragelser i Land.

Kilde: Sydsjællandsk Tidende

SØLVBRYPET PAA NÆSGAARD

DEN 25. OKTOBER 1919.

Livet paa Næsgaard gaar sin Gang og kendetegnes mest ved det travle Arbejde i Skole som Bedrift. Men enkelte Feste-dage træder frem fra Dagliglivet og giver det Farve og Glans.

En saadan Fest- og Mærkedag blev den 25. Oktober 1919, da FORSTANDER RASMUSSEN OG HUSTRU fejrede deres Sølvbryllup. Det blev en Dag, som paa mange Maader bar Vidne om de Stærke Baand, der i Aarenes Løb knyttes mellem vort Forstanderpar og gl. Næsgaardianere. Derfor tegnede denne Dag sig som et af vore kønneste Minder i Livet paa Næsgaard, og derfor maa ogsaa denne Mærkedag have sin Plads her i vort Aars-skrift.

Fra den tidlige Morgenstund vajede Flagene fra de mange Flagstænger ved Næsgaard, og Gartner Ebbesen havde udfoldet et helt Kunstværk i Retning af at udsmykke Næsgaards Hovedbygning med Flag, Blomster og Guirlander.

Allerede tidelig om Formiddagen begyndte lykønsning-deputationerne at indfinde sig. Der var saaledes en Debu-tation fra Falsters Landboforening, hvis Formand tolkede Landboforeningens Tak til Forstanderparret og overrakte

et meget kønt Sølvbæger som Hædersgave. En Deputation fra Stubbekøbing Borgere overrakte en pragtfuld Sølvpotak, og saaledes strømede det nu ind med Lykønskninger, Gaver og Blomster.

Her skal særlig nævnes, at adskillige Elevhold fra Næsgaard (saaledes Holdene 1916-18 og 1918-20) overbragte særlige Gaver og Lykønskingsadresse, og som Repræsentant for alle gamle Næsgaardianere mødte Foreningens Formand, Forpagter Ingemann, som paa Foreningens Vegne overrakte en nydelig Sølvpokal som Gave til Sølvbrudeparret, idet han holdt en lille Tale, hvori han med varmtføjte Ord fandt Udtryk for den store Taknemlighedsgæld, som alle gamle Elever føler overfor Skolens Forstanderpar. Han understregede stærkt dette, at Hr. og Fru Rasmussen har forstaaet at tage deres Gerning op saaledes, at alle gl. Næsgaardselever maa glæde sig derover. "Naar vi kommer her som Gæster", udtalte Formanden, "blivervi altid modtaget med saa stor en Gæstfrihed, at vi altid faar Lyst til at komme snart igen, og derfor vil vi gerne i Dag bringe Skolens Forstanderpar vor bedste Tak".

Om Aftenen samledes Sølvbrudeparret i Næsgaards festligt smykkede Spisestue sammen med deres nærmeste Slægt, Næsgaars Elever, Lærere og Funktionærer samt en stor Vennekare fra nær og fjern til Festmaaltidet, hvor vekslende Tale og Sang formede sig som en saare stemningsfuld Afslutning paa Festdagen.

Det ville føre for vidt at gengive alle Festens Taler og Sange, som jo ganske naturligt havde overvejende personlig Adresse.

Kun maa vi nævne og fengive en Tale og Sang af Frk. Paludan-Müller, Bogholder ved Det Classenske Fideicommiss, som ved saa mange tidligere Lejligheder har aabenbaret sin store Kærlighed til og Interesse for det Arbejde, der udføres paa Næsgaards gamle Skole.

Derfor bringer vi her hendes Tale og Sang, saaledes som den i hver eneste Linie bringer en Forherligelse af vort gamle skønne Næsgaard og samtidig den smukkeste Hyldest til Forstander Rasmussen og Hustru:

"Naar jeg gerne vil sige et Par Ord i Aften, er det, fordi jeg har en Hilsen at bringe.

De ved maaske ikke alle, at det spøger her paa Næsgaard! Jeg tænker ikke paa det, som jeg vil kalde det "lille Spøgeri", for det kender De jo saa godt. De ved sikkert allesammen, at naar det sidste Lps køres ind i Gaarden, naar en Elev faar Udmærkelse til sin Eksamen eller naar Arbejdet en Dag er gaaet særlig godt og rask fra Haanden, saa smiler Busten herude over Indgangsdøren, og en eller anden af Dem har maaske hørt Rygtet om, at engang Forstanderen lod hjertet løbe af med sig paa Forstandens Bekostning, bøjede Busten anerkendende og tilfreds sit Hoved. Men alt dette er kun det "lille Spøgeri"! Det "store Spøgeri" kender De sikkert ikke.

Se, 3 eller 4 Gange om Aaret hænder det ved Nattetide, at der nede fra Færgestedet kommer kørende en gammeldags Rejsevogn forspændt med 4 sorte Hingste. Foran rider en Jæger i graat Liberi med Sølvknapper i Frakken og med rigt sølvbeslaet Gehæng. Vognen kører ind her i Gaarden, og Hans Excellence Generalmajor Classen stiger ud. Han ser sig om, og gaar saa ind i Hestestalden og Kostalden, og saa hænder det, der ellers kun hænder den hellige Julenat, at alle Kreaturerne rejser sig. Fra Staldene gaar han ind i Laden og videre et Stykke ud ad Garnevraa til, der standser han og ser ud over Markerne, Skoven og Vandet. Til sidst gaar Generalen ind i Skolen. Han ser paa Regnskaberne og Protokollerne og undersøger Elevernes Arbejder. Det hele gaar hastigt, han har jo ikke megen Tid, da han maa være tilbage i Vinderød inden Dag, og gerne først vil nedentom Corselitze.

Hvorfra jeg ved det -? Jo, ser De! Forleden Aften sad jeg hjemme i Generalens gamle Gaard i København. Jeg havde faaet Indbydelsen til at komme her til Sølvbrylluppet, og skrev den Aften paa en Sang, som jeg om lidt vil bede Dem om at synge. Det var jo lidt uvant Arbejde for mig, saa Klokken var bleven mange. Jeg havde set Departementschefen slukke Lyset i sit Sovekammer, og jeg havde hørt Kontorchefen, der

bor ovenover, gaa til Ro. Da jeg var færdig, stod jeg ved Vinduet og saa ud i Gaarden. Pludselig gled Portfløjene op, og Jægeren med den sølvknappede Frakke og det sølvbeslaaede Gehæng kom ridende ind gennem Porten, saa kom de 4 sorte Hingste med Rejsevognen, og et Øjeblik efter stod Hans Excellence selv bred og myndig i Gaarden og saa sig om. Da han fik Øje paa mig, vinkede han ad mig, og jeg kan sige, som der står i Visen:"af Blusel og Angst var jeg nær ved at dø", men et Øjeblik efter stod jeg dog dernede og nejede.

"Det er jo Dig, der nu er Bogholder i Fideicommisset?"

"Ja Deres Excellence."

"Ser du, forleden Nat var jeg nede paa Næsgaard", begyndte han-, "og saa fik jeg alt det at vide, jeg lige nu har fortalt Dem," og saa fortsatte han: "da jeg denne Gang gennemsaa Papirerne, kom jeg af Vanvare til at kigge i nogle af Forstanderens private Sager og saa dér, at han har Sølvbryllup paa Lørdag. Af et Brev, der laa fremme, saa jeg, at du takkede pænt for en Indbydelse, du havde faaet til at overvære Festen, og derfor kommer jeg nu for at bede dig gøre mig den Tjeneste at tage en Hilsen med, vil du det?"

"Meget gerne, Deres Excellence."

"Sig saa til dem dernede, at naar jeg ligger i min Kiste i Vinderød og tænker paa mit Testamente, glæder jeg mig over, at jeg bestemte, at der skulde oprettes en Agerbrugs-skole, eller som jeg kaldte det "et Seminarium for Agerdyrkere", og over at jeg havde Ret i min Opfattelse af, at Danmarks Fremtid det er Danmarks Jord, og Danmarks Fremtid det er Danmarks Ungdom! Sig til dem, at det derfor glæder mig saa meget at se, at de paa Næsgaard saa godt forstaa "at danne nyttige Mennesker til Statens Bedste!" Kan du huske alt det?"

"Ja Deres Excellence."

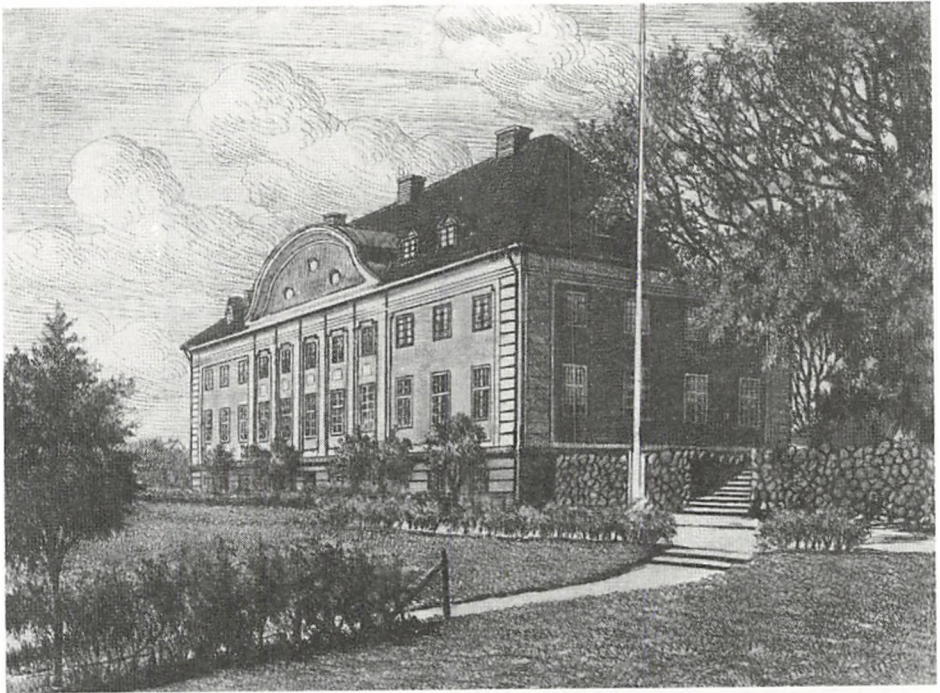
"Og vil du saa hertil føje et Leve for Næsgaard?"

"Med Glæde, Deres Excellence, dersom jeg maa gøre det ved at bede dem, der samles paa Lørdag, om at synge den Sang, jeg har lavet i Aften."

"Vis mig den."

Jeg gav ham den, og skønt han kun havde kort Tid, da det saa smaat begyndte at lysne, læste han den igennem og sagde saa med et Smil: "det maa du gærne!" - - og dermed var han borte.

Jeg har nu bragt Generalens Hilsen og Bud og beder om, at De saa vil hjælpe mig med at synge Sangen til Næsgaard.

Radering af Næsgaards Agerbrugsskoles hovedbygning af M. P. Krogstrup

Beretning fra Næsgaardsbogen, 1920.

ARBEJDERBØRN I TREDIVERNE

I tredivernes Danmark var arbejdsforholdene på landet anderledes end i vore dage.

Landarbejdernes kvinder havde ikke fast arbejde, og mændene, der var organiseret i Dansk Arbejdsmandsforbund, det nuværende SID, var så godt som alle sæsonarbejdere,

De fleste gik på arbejde hos landmændene, ofte for en dårlig betaling, og tit måtte børnene arbejde med. Først på sommeren drejede det sig om roearbejde. Roerne var sået med maskine, og de små planter stod tæt som en skobørste. De større børn hjalp til med udtyndingen, og de små var anbragt i barnevogne ved et hegn, hvor de var i læ. Mange kvinder lugede så halve rækker for at være i nærheden af barnevognen.

I roelugningstiden var der skolefri en uge, så børnene havde mulighed for at være med hele dagen. Efter første gangs roelugning og udtynding, kom så høhøsten, der gav arbejde til mændene, og derefter kom så anden og tredje roelugning.

Man kunne altid kende de rækker, hvor børnene havde luget, for der var meget ukrudt i jorden dengang i form af kvikgræs og agerkål, og børnene havde ikke altid kræfter til at hakke i bund, så de fik rodnettet med også. Jeg husker for mit eget vedkommende, at far altid lugede 2. gang i de rækker, hvor jeg havde luget 1. gang.

I kornhøsten var landarbejdernes koner og børn også med, når der skulle stilles korn op efter selvbinderen. I en periode på 6 uger, en høsthyre, som den kaldtes, var daglønnen en krone højere end den sædvanlige på 5 kroner. Når kornet skulle køres ind, måtte børnene også tage deres tørn med. Mangen 12-13 års dreng måtte da stå som arbejdsmand i laden sammen med sin mor og smide op til den mand, der satte sammen, og det var hver dag 8-9 timer. Dertil kom, at mange parcellister havde 3-6 tønder land, der skulle høstes om søndagen, og her var hele familien også i gang, så nok havde børnene sommerferie

fra skolen, men ferie blev der nu ikke meget af.

Den strengeste tid var dog, når vi skulle i sukkerroerne. Det var fugtigt arbejde, og man måtte have en jutesæk på som forklæde, koldt var det, uden læ nogen steder.

Småbørn fik skiftet ble i det fri, og bagefter blev de sat ned i en stor bunke roeblade, hvor jeg har set dem spise jord og orme. Madpakkerne blev lukket op i det fri, mens man sad i roebladene - uden mulighed for at få vasket hænder. De fleste madpakker var pakket ind i avispapir. For børnene var der dog en lille opmuntring, vi slap for roearbejdet hveranden dag, for da skulle vi i skole. Vi havde dog ikke helt fri, for når klokken var 15, og skolen var slut, skulle vi hjem og skifte tøj og så i marken, hvor man pænt måtte blive til kl. 18. Så gik vi hjem for at få lidt at spise, det blev jo ikke til det helt store, for mor havde været i roerne hele dagen. Børnene - måske en 4-5 stykker - skulle vaskes i køkkenet, for der var hverken toilet eller badeværelse. I udhuset var der et gammeldags lokum, uden lys, men med en lille rude i døren, og over brættet var der gerne slået et søm i væggen til avispapir, klippet i firkanter, klar til brug.

Ovenpå en sådan dag, skulle der også ses på skolelektierne, men så trængte man også til at komme i seng.

Hen på efteråret havde man den årlige klapjagt i Korselitze hovedskov at se hen til. Her tjente man 3 kroner for en hel dag, og den medbragte mad spistes i et gammelt udhus. Klapjagten var spændende, men man kunne jo godt risikere at få flænget en gummistøvle eller få revet bukser og prøjse itu.

I hjemmet havde børnene naturligvis også pligter. Der skulle flækkes pindebrænde, så der kunne fyres op i kakkelovnen om morgenen, der skulle også hentes risbrænde ind til komfuret, så der kunne laves morgenkaffe, og der skulle altid stå en spand vand i køkkenet, og vandet skulle pumpes op med håndpumpen i gården. Der var også

mange drenge, der havde noget i retning af fast arbejde hos bønderne. Så fik man en krone om dagen og middagsmad, og mange steder fik de også et par nye bukser.

Det var dog ikke arbejde altsammen. Om sommeren lige inden høst var der skoleudflugt, og turen gik altid til Tromnæs. Turen foregik med hestevogn, og målet var Generalens Lysthus. Det var også for ikke-skolesøgende børn, men da der kun var to lærere ved skolen, måtte mødrene hjælpe til med at holde styr på flokken. Det var forøvrigt alle tiders tur. Man fik 50 øre med, en is skulle man jo have, men der var også sodavand og wienerbrød, og de voksne kunne købe kaffe og lyst øl. Det var Hans Frederik Andersen og hans kone, Jenny, der lavede kaffe her hver søndag hele sommeren, og stedet var meget besøgt af folk fra Nykøbing. På udflugten var der også lejlighed til at lufte sin skolekæreste, hvad man ellers skulle være meget forsigtig med.

En anden begivenhed var sommermarkedet i Stubbekøbing. Hertil måtte man cykle, 15 kilometer hver vej, medbringende en 50-øre. Det var en stor dag med alt det gøgl, og Stubbekøbing var en stor by for os.

Endnu en fest ventede der os, det var juletræet i Forsamlingsbygningen. Her behøvede man ingen penge, for vi fik godtepose og sodavand. Der kunne godt være op til 80 børn med, og vi havde næsten alle far og mor med, og de fik gerne lov til at danse den sidste time.

Vores skolegang var som før omtalt hveranden dag, første klasse gik alene, og anden og tredje klasse gik sammen hos en småbørnslærerinde. Fjerde og femte klasse gik sammen, og sjette og syvende gik sammen den næste dag hos førstelæreren. Undervisningen begyndte med salmeverset, som skulle kunnes udenad. Herefter havde vi bibelhistorie og så regning, hvor tabellerne, den store som den lille, skulle kunnes udenad. Derefter: fulgte danmarkshistorie, og her gjaldt det om at kunne kongerækken. Skriftlig dansk havde vi bl. a. som genfortælling: læreren læste en kort historie, og vi

skulle så gengive den skriftlig efter hukommelsen. Vi havde da også geografi, og endelig det sidste år fik vi katekismus, en videreførelse af bibelhistorien.

Lærdommen fra katekismussen havde vi brug for, når vi gik til præst. I denne periode skulle vi gå i kirke hver-anden søndag, og der blev holdt nøje kontrol med os. Selve præstegangen foregik uden for skoletiden.

Så oprandt endelig den store dag, hvor vi skulle konfirmeres, og man troede jo, at man var voksen, når man havde været ude i Nykøbing hos Karl Nielsen i Langgade, som var landboernes tøjhandler, og få jakkesæt, slips og hat, og på selve dagen gik ved siden af far og mor om i kirken. Den store fest havde vi ikke, bedsteforældrene på begge sider var indbudt. Som gave fik jeg et brugt klædeskab af mine forældre, for jeg skulle ud og tjene til maj. Jeg fik også en ny cykel, men den havde jeg selv tjent til. I forbindelse med konfirmationen må det nævnes, at man søndagen efter skulle til alters.

Der var mange fattige familier dengang. Der var en meget dårlig socialforsorg. Der var vel nok ingen på landet, der gik sultne i seng, for man havde jo altid kartofler. Mange måtte i dagevis nøjes med kartoffelmos og meget lidt flæsketerninger til og varm skummetmælk, og til frokost fik man rugbrød med svinefedt, blandet med andefedt og løg, eller røget ukogt svinekød.

Vi havde ingen offentlige steder at gå hen i fritiden. Om sommeren tilbragte vi den fritid, vi kunne få, nede ved Østersøen imellem feriekolonien "Donnemose" og Frederiksberg feriekoloni. Her lå ude på godt en meter vand, en kæmpe stor sten, som der kunne være 3-4 stykker på, herude opholdt vi os meget. Om vinteren havde vi gadekæret i byen, hvor der blev løbet på skøjter og kælket på nedkørslen. Dengang var der ingen fodboldbaner, så vi måtte året igennem selv finde på underholdning.

Hele tilværelsen blev med ét forandret, da Danmark blev besat den 9. april 1940. Efterhånden opstod der mangel på vore sædvanlige fornødenheder, bl. a. brændsel.

Det gav anledning til, at der kom gang i tørvemoserne, og her måtte børnene igen være med. Mange drenge måtte ud og køre tørv ud på tørrepladsen med hest. Også almindeligt brænde var der brug for, når udenlandsk brændsel slap op, ja det var næsten en kamp om hver pind brænde, der kunne findes. Om vinteren måtte de store drenge med faderen ud i skoven og slå stød op. Her blev brugt jernkiler og store egetræskiler, og når det så kom hjem, måtte man pænt stå på den anden side af savbukken og trække i håndsaven.

Besættelsestiden var drøj at komme igennem, og da endelig befrielsen kom, stod man og manglede alt, men det værste var måske, at mange - vel især de unge - følte, at de havde mistet fem af deres bedste år.

Sv. O. Pedersen

BERETNING SKREVET AF HANS MØLLER, årgang 1913

født 9/2 - 1892.

TILDRAGELSER HERHJEMME VED VERDENSKRIGENS UDBRUD
I 1914

Den 1. august blev der indkaldt 2700 mand til marinen og kystartilleriet. Da jeg havde aftjent min værnepligt ved marinen i 1913, var jeg en af dem, der tidligt den 1. om morgenen blev vækket ved, at der blev banket kraftigt på døren. Udenfor stod der en mand med en indkaldelsesordre, hvorpå der stod: "Han skal møde o.s.v." Jeg opholdt mig dengang i Stubbe-købing, hvorfra jeg afgik med damper kl. 6 til Masnedsund, hvor jeg mødte en halv snes mand, der også var beordret til at møde uopholdeligt. Vi var nærmest af den mening, at det drejede sig om en sikkerhedsforanstaltning, og at ingen turde begynde en krig med de våben, der da var til rådighed. Men vi blev klogere, og hvad har vi ikke oplevet siden!

Ved 11-tiden nåede jeg ud på orlogsværftet, hvor det straks gik til beklædningsmagasinet, og sidst på eftermiddagen var jeg atter om bord i mit gamle skib: OLFERT FISCHER. Jeg fik mit gamle nr.328, ja og så traf jeg flere af kammeraterne fra året før.

Der var travlhed med at udruste skibene, så de kunne sejle ud hurtigst muligt. Et par dage efter sejlede vi ud - først rundt i Sundet for at rette kompas; men den 6. om aftenen lå vi til ankers på Stubben ud for Charlottenlundfortet. Det var en dejlig sommeraften. Cheferne var til møde på et af skibene - vi lå der sammen med PEDER SKRAM og HERLUF TROLLE. For dem, der ikke kender disse skibe, kan jeg oplyse, at det var tre ensbyggede skibe af Monitor-typen, hver med en besætning på ca. 400 mand. OLFERT FISCHER

blev bygget i 1901 og var 81 meter langt og 15 meter bredt på det bredeste og med et dybtgående på 5 meter. Husker jeg ret var OLFERT FISCHER på 4555 deplacementtons. Det var panserskibe, som lå lavt på vandet. Dækket var kun ca. 1 meter over vandlinien. Skibene var pansrede 1 meter over og 1 meter under vandlinien. Sidepansrene havde på midten en tykkelse på 190 mm, der aftog mod stævnene til 150 mm. Dækket var også panser med en tykkelse af 150 mm. Midt på skibet var en overbygning med kobrygge på hver side på ca. 80 cm. I hvert hjørne af overbygningen var der en kasseamat, hvori der stod en 15 cm. kanon. På overbygningen var der også monteret 75 cm. antitorpedokanoner. På for- og agterdæk var der hvert sted et drejeligt kanontårn med en 24 cm. kanon i hver. Desuden var der antiluftsskyts.

Ved 9-tiden samme aften kom cheferne atter tilbage til deres skibe. Der blev derefter givet ordre til at hive ankrene hjem, hvorefter vi atter gik ind til Flådens Leje, og som sædvanlig lagde vi til ved Dokøen.

På turen ind gik der rygter om, at Tyskland havde forlangt, at Danmark afmobiliserede, og så ville vi, der netop var indkaldt, atter blive hjemsendt --- men vi fik noget andet at vide! Det var nemlig den skæbnesvangre 6. august, da sikringsstyrken blev indkaldt på grund af Tysklands krav om, at Danmark skulle spærre Storebælt med miner. Efter et vigtigt statsråd, blev det med Englands billigelse bestemt at udlægge miner.

Da vi lagde til kaj, stod kasernens mandskab klar til at hjælpe til med at udruste skibene med alt det, vi ikke fik med i første omgang, og det gik hurtigt. Jeg husker, at vi bar kul ombord i kurve - to mand om hver kurv - det var ellers et job, vi ikke plejede at give os af med. Skibene blev udrustede

som til langfart, men ingen af os anede, hvor farten gik hen. Ca. kl. 2 nat gled vi ud gennem Bomløbet. Sjældent har der været så mange mennesker på Lange-linie på den tid af natten. Flere vinkede, men alle stod ellers som tavse tilskuere. Så snart vi havde passeret Trekrøner, gik kursen nordpå. Vi, der havde frivagt, fik lov at gå tilkøjs; Men vi på 2. skifte havde dagvagt og blev purret ud igen kl. 0400, da vi passerede Helsingør. Da vi havde passeret Lappe-grunden fyrskib, varskoede udkiggen fra mærset, at en krydser fulgt af to torpedobåde var i sigte. Da vi kom nærmere, viste det sig at være DFDS's rute-båd C.P.A.KOCH, som dengang betjente København/Århus ruten. Den havde svunget daviderne ud, så bådene var klargjorte til affiring. Bag efter den sejlede to tyske torpedobåde. I morgendisens og på afstand, så det ikke ud til at være et fredeligt handelsskib. OLFERT FISCHER, der kun fulgtes af to torpedobåde, gav disse ordre til at holde ud til styrbord med kurs parallelt med os, således at C.F.A. KOCH og de tyske torpedobåde løb imellem. Da de passerede os, stod mandskabet ved antitorpedoskytset klar til at skyde; men der skete intet. Vi passerede hinanden uden hilsen af nogen art. Samtidig overhalede de tyske torpedobåde C.P.A. KOCH med kurs mod Sundet.

Da vi havde passeret Sjællands Odde, kastede vi anker. Alle mand blev pebet på dæk, og vi fik at vide, at flåden var delt i første og anden eskadre. Første eskadre skulle blive i Øresund, og anden eskadre -det var os - skulle ned og udlægge miner i Storebælt. Denne meddelelse blev givet os af kommandør Garde, der var eskadrechef. Som skibschef havde vi kommandør Bauditz og som næstkommanderende kaptajn Skov. OLFERT FISCHER, der var flagskib, skulle ikke udlægge minerne. Der blev udlagt to minefeller - et syd - og et nord for færgeruten Korsør - Nyborg. Såvidt jeg husker, udlagdes først kontaktminer, det var miner, der blev lagt gruppevis, og til hver gruppe blev der sænket en kasse med

trækul og zink, idet trækul og zink i forbindelse med søvand giver en galvanisk strøm stærk nok til at sprænge en mine. Inde i minen var der et cylinderformet hulrum, der stod lodret, når minen var forankret. Foroven var fastgjort en magnetstang, og i bunden var der kviksølv. Når minen fik et stød, så magnetstangen kom i forbindelse med kviksølvet, sprængtes minen. Senere blev det lavet om, således at minerne blev sat i forbindelse med elektriske kabler ind til land. Derindefra kunne minerne så armeres eller desarmeres. I tæt tåge kunne minerne således være desarmerede. Blev dette foretaget, gaves der ikke nogen officiel bekendtgørelse derom

Vor ankerplads var midtvejs mellem Korsør og Halskov i Østerrenden. Der blev lagt et telefonkabel inde fra land ud til en bøjle på ankerpladsen, således at vi havde fast telefonforbindelse med land. Kul fik vi fra DFDS's skibe, som kom på siden af os. Hver dag ved middagstid kom et af Fyrvæsenets skibe med proviant og forsyninger.

Hvad angår landlovsforholdene, gik der 1½ måned, inden vi fik landlov. Situationen var nemlig kritisk, og i stedet for skiftevagte fik vi kvartersvagte med det ene skift på post. Frivagten fik så lov at gå ned om læ, men skulle være klar til at komme på dækket, når der blev pebet. Med andre ord måtte hele dæksbesætningen stille på dækket to gange hver nat - kl. 24 og kl. 0400, når vagten skiftede, så der var ikke noget, der hed bondenat.

Da vi begyndte at få landlov, blev det kun til 3 timer om ugen og kun eet skift ad gangen. Om det var fordi man ikke turde slippe for mange løs på en gang efter 1½ måned ombord, ved jeg ikke, men jeg husker, at jeg var med ved første skifte der kom i land. Når vi blev afhentede, var næste skifte med bådene ind. Hvor godt tiden blev udnyttet af flere, kan jeg fortælle et lille eksempel på. Anden

gang vi fik landlov, mødte en konstabel op hos næstkommanderende og anmodede om ekstra 3 timers landlov, da noget af hans familie kom til Korsør for at hilse på ham. Den med familien troede næstkommanderende ikke på og sagde til ham; "Jeg kan ikke forstå, hvorfor De skal have 6 timer idag, Olsen - sidste gang nåede De et udmærket resultat på 3 timer. Det kan ikke bevilges!"

Efter 8 måneder blev vi afløst af HERLUF TROLLE. Og det blev nu vor tur til atter at få "Kronborg om styrbord"

Skulle der være unøjagtigheder i det, jeg har skrevet, beder jeg læserne undskylde mig. Det er skrevet efter hukommelsen over 50 år efter.

Hans Møller, årgang 1913, Århus afdelingen.
født i Meelse 9/2-1892
død i Århus 5/2-1980

HVORDAN FOLK TJENTE TIL LIVETS OPHOLD I GAMLE DAGE, FØR DER KOM FAGFORENINGER.

Om vinteren gik mændene ud på gårdene og stod og læsede møg og kørte det ud på markerne. Der var ikke alt det med kunstgødning dengang. Møget blev lagt i bunker, og siden skulle det så spredes ud med håndkraft.

Så var der også tærskearbejde. Man havde sat kornet i lade og hæs i høsttiden, og nu skulle så tærskværket i gang. Det gav arbejde til mange dage på en vinter.

Nogle gik på skovarbejde. Træerne blev fældet og brændt skåret ud i bestemte længder, de tykke stammer blev flækket, og det hele blev så stillet op i så og så mange rummeter, mens de tynde grene blev lagt ud i risbunker. Men på foråret blev der holdt skovauktion, og der mødte folk så op for at skaffe sig brændsel til næste år. Skovarbejde var altid på akkord. Man var makkere to og to, idet der skulle to mand til at trække den store skovsav. Det var ikke det ringeste arbejde, når man først havde fået håndlaget. Det største problem var at komme frem og tilbage til arbejdet. De måtte jo gå hver dag - og med store træskostøvler på, og dengang havde vi vinter med sne i flere måneder.

Et andet arbejde gik ud på at slå sten til kommunevejene, der dengang ikke var asfalterede. Store sten blev kørt ud og lagt i bunker, og så fik stenhuggeren en bestemt pris for hver bunke. Først skulle de store sten flækkes ud, og derefter skulle de slås til skærver. Til arbejdet brugte man en "stenring", som man holdt i venstre hånd. I ringen lagde man så den store sten, der skulle flækkes ud til skærver, det vil sige små sten til vejfyld. Som beskyttelse mod vinden var der opstillet en skærm, og her sad de så og hamrede løs. Man kommer til at tænke på Aakjærs "Hvem sidder der bag skærmen med klude om sin hånd---", for det kunne godt gå meget ud over hænderne.

Selve vejarbejdet foregik på den måde, at der først blev lagt et lag skærver, og derefter kom der grus og vand på. Det hele blev presset sammen af en stor tromle. Vi kaldte den for "Jernhesten". Den blev kørt frem og tilbage, indtil vejen var tromlet hård.

Konerne gik ikke så meget på arbejde, det var mest i høsten og i roerne, når de skulle luges, og om efteråret, når de skulle tages op.

På de fleste gårde havde de en arbejdskone, der blev tilkaldt, når der skulle slagtes, eller der var storvask, samt når der var gilde på gården.

Ellers gik de hjemme, passede hus og børn og lappede og stoppede. Der var ikke så meget, der hed nyt tøj.

Nogle koner havde fast arbejde på de større gårde som malkekoner. Et hold kører på 18 stk. skulle malkes kl. 4 morgen og kl. 4 eftermiddag, og det var til en ringe betaling.

Hen mod foråret skulle der stynes pile. Dengang var der pilehegn alle steder. Toppen blev studset af træerne, så de kunne skyde på ny. Pilegrenene blev anvendt som risgærder til indhegning af fjerkræ, kalve og får.

Der kunne flettes pæne hegn af piletoppen, og den kunne også bruges til fremstilling af høkasser, riskoste m.m. Hvad rishegnene angår, så skulle der altid være en gennemgang. Man anbragte da en stente. Det var et bræt, der blev sat midt i gærdet med et stykke ud til hver side, og så kunne man kravle over gærdet.

De ris, der ikke blev brugt til andet, blev hugget ud til risbrænde, der brugtes til at fyre med. Kvaset bar man ind i pilekurvene, der også kom i anvendelse, når man tærskede, og der skulle bæres avner fra tærskværket.

Når det så blev rigtigt forår, skulle jorden behandles til såningen. På de små husmandssteder såede man ved håndkraft. Man tog en sæk over den ene skulder og såede med den ene hånd. Der skulle kendskab til dette arbejde, for ellers afsløredes det, når kornet kom op.

Når luften blev lunere, og kvæget stod i tøjlr på græsmarkerne, så var staldene tomme, og så skulle der kalkes over det hele.

Snart kom tiden, hvor der skulle luges roer. Marken skulle gås igennem tre gange med roejernet, og da var også både koner og børn ude og være med.

Man var næppe færdig med roerne, før høhøsten tog sin begyndelse. Når græsset var slået, skulle det ligge nogle dage og have solskin. Derefter skulle det vendes og siden stakkes. Når høet var rigtig godt tørt, skulle det køres hjem. Det blev som regel sat ind på loftet over kostalden. Det var varmt at arbejde med hø, både ude på marken og på stænget over stalden. Tungt var det også, for det var jo løst og sammenfiltret.

Hen i august kom den rigtige høst, kornhøsten. Det var som regel rugen, der kom først. Den blev mejet af med en slåmaskine, og så gik der kvinder med en rive og lagde det ud i bunker i størrelse som et neg. Et halmbånd holdt neget sammen. Rughøsten var tung og besværlig, men de lange rugstrå gjorde jo god nytte som langhalm, når stråtagene skulle repareres eller fornyes.

Efter rugen kom så de andre kornsorter, men i øvrigt gik det tekniske fremad. Slåmaskinen erstattedes af en såkaldt aflægger, der var i stand til at lægge det afhøstede korn ud i neg, dog uden at binde dem. Næste trin var så selvbinderen, der - som navnet siger - var i stand til at binde kornet op i neg. Endelig kom mejetærskeren.

Men tilbage til de gamle høstmetoder: Negene blev stillet op i rækker, så de kunne stå og tørre inden hjemkørslen.

Når vi kørte korn ind, var der tit en vis konkurrence om, hvem der kunne lægge det fineste læs. Det var oftest kvinderne, der stod på høstvognen og tog imod det korn, der blev stukket op.

Et helt andet landarbejde var oprensning af vandløbene. To gange om året skulle dette arbejde foretages, mudder og sand skulle skovles op, plantevækst fjernes og kanter og skråninger slås med en le.

De fleste husmænd havde en mindre hønseflok, så vi dog havde de æg, vi skulle bruge. Det gjalt om at holde bestan-

den ved lige, så når hønsene om foråret blev liggegale, blev de lagt på en redefuld æg til udrugning, det kunne være hønseæg, andeæg eller måske gåseæg.

Det med udrugning kunne godt være lidt af et lotterispil, det kunne gå godt, og det kunne gå dårligt, men i hvert fald var hønsehold en god hjælp i den daglige husholdning, men kunne bruge æggene, og man kunne af og til slagte en udtjent høne.

Man fødte også gerne en gris op til slagting ved juletid. Slagtningen skulle nemlig foregå i den kolde tid - man havde jo ikke fryserne som nu om dage.

Ja, meget har forandret sig siden den tid, julen var også anderledes, nu gælder det mest gaver, så den næsten er blevet en byttegaver - fest. Også naturen har forandret sig, dengang var der flere måneder med frost og sne, men værst er det, at menneskene alle har for travlt til at standse op og nyde højtiderne i hjemmet som før i tiden.

Tænk over det!

Inger Andersen

"Den sidste distriktskirkesanger"

Da jeg under den tyske besættelse af Danmark blev dimitteret fra Jonstrup seminarium, stod der på mit eksamensbevis : Kan eksaminanden forestå skolesang? kirkesang ? orgelspil ? og der var svaret ja på alle 3 spørgsmål. Med de to sidste kvalifikationer følte jeg, at det skulle blive forholdsvis let at få ansættelse på landet, hvor der var en så stærk binding mellem kirke og skole, at der i mange stillingsopslag stod: " Til stillingen er knyttet orgelspil (kirkesang) ved X kirke. " Jeg søgte adskillige af den slags embeder, men uden held.

Jeg blev fast ansat ved Vejringe skole i 1947. Ved sognekirken (Aastrup) havde man både organist og kirkesanger, men jeg kom dog gang på gang til at fungere i kirken som vikar for både organist og kirkesanger.

I 1951 blev jeg ansat som lærer ved Oure skole, og til den stilling hørte distriktskirkesang. Oure skole modtog børn fra et fastlagt område, et skoledistrikt. Således havde Vejringe og Moseby skoler hver sit skoledistrikt. Oure skoledistrikt og kirkesangerdistrikt var nøjagtig samme område, og jeg var nu ansat som distriktskirkesanger i Oure. Det betød, at jeg skulle fungere som kirkesanger, når en mand eller kvinde fra Oure skoledistrikt skulle vies i Aastrup kirke. Det havde den fast ansatte kirkesanger ikke noget med at gøre. Når en person fra Ouredistriktet døde og skulle begraves eller bisættes fra Aastrup kirke, skulle jeg også træde til. Endvidere skulle jeg som distriktskirkesanger møde til aftalt tid i hjemmet, når en person var død og skulle føres ud af hjemmet til kirkens kapel, og det foregik altid om eftermiddagen. På seminariet havde vi fået undervisning i sang, også solosang, men vi havde aldrig fået at vide, hvordan man fører en afdød ud af hjemmet. Hvordan gør man det? Der stod jeg dog ikke på bar bund, for kirkesangeren ved Aastrup kirke, førstelærer Frederik Olsen, Vejringe skole, var også distriktskirkesanger i Vejringe. I de 4 år, jeg var i Vejringe skole, skete det adskillige gange, at en nærboende døde. Jeg mødte op sammen med andre naboer og afdødes slægtninge, når vedkommende skulle føres til kapellet. Derved fik jeg lært, hvordan Olsen bar sig ad, og det efterlignede jeg så, da jeg kom i samme situation i Oure. Man var fast lønnet med et beløb afpasset efter antallet af beboere i distriktet, og denne løn blev udbetalt kvartalsvis, uanset om der var mange eller få tjenester. Det kunne svinge stærkt fra år til år. Jeg fik besked fra bedemanden, som skulle arrangere både udsyngelsen fra hjemmet og begravelsen. Det første skete tit med meget kort varsel. Jeg kunne få besked ved middagstid, at jeg skulle møde samme dag kl. 15 i hjemmet, hvor den afdøde lå. Havde jeg nogle aftaler eller planer for eftermiddagen, måtte de droppes.

Jeg mødte i mørkt tøj med salmebog i hånden og en seddel, hvorpå afdødes navn stod. Det havde jeg sikret mig hos bedemanden, for dels kunne det være en, jeg ikke kendte (ny tilflyttet), eller også kunne vedkommende være kaldt ved et lidt andet navn end det, der stod på dåbsattesten. Jeg blev i reglen mødt i døren og ført ind i stuen af en af de nærmest pårørende. I de fleste tilfælde sad der en del mennesker ved kaffebordet. Jeg mødte præcis. Var nogen mødt før tiden, blev de straks bedt til bords. Så snart alle var færdige med kaffen, henvendte jeg mig til de pårørende og spurgte, om de havde besluttet sig til bestemte salmer. I nogle tilfælde måtte jeg selv bestemme salmerne. Derfor havde jeg altid valgt et par salmer, som kunne bruges. Jeg blev så ført hen i den stue, hvor kisten stod. Låget var i reglen ikke lagt på. På et lille bord var der tændt 3 stearinlys. Jeg stillede mig ved siden af kisten med front mod de tilstedeværende og nævnte nummeret på den salme, der skulle synges. Der opstod straks en vanskelighed. Jeg stod med den almindelige salmebog, og adskillige stod med den gamle, hvis numre ikke passede sammen med den nye. Selv om vi fandt den samme salme i begge bøgerne, var det ikke altid, at de havde samme antal salmevers. Sangen kom dog igang, og i reglen blev der sunget godt med. Efter første salme holdt jeg en lille tale, omtale af den afdøde. Det kunne være lidt vanskeligt, hvis jeg ikke kendte noget til den afdøde, og jeg havde jo ingen mulighed for at skaffe mig oplysninger. Var det tilfældet, havde jeg, inden jeg gik hjemmefra, fundet et passende salmevers, som jeg kunne bruge i den situation. Så fulgte 2. salme, og jeg bad Fader Vor og udtalte et "Æret være (afdødes, med navns nævnelse) minde". De pårørende gik så hen til kisten og tog afsked. Det kunne tit være gribende. Kistelåget blev lagt på og skruet fast, og de 6 personer, der skulle bære, trådte nu frem, mens de øvrige forsvandt ud af stuen. Så blev kisten båret ud til rustvognen. De tilstedeværende fordelte sig i bilerne, som så fulgte efter rustvognen, der kørte i langsom fart med de nærmest pårørende lige efter.

Når hele kortegen ankom til kirken, stod graveren ved kirkegårdslågen og tog imod. Kisten blev nu båret ind i kapellet og stillet på 2 skamler. Når hele følget var kommet ind i eller ved kapellet og stod stille, sang vi en salme. Jeg tog nu afsked med de pårørende, dernæst med de øvrige og graveren, som jeg spurgte om begravelsestidspunktet var bestemt. Så forlod jeg kirkegården, medens de pårørende blev tilbage for at tale med graveren om gravstedet og evt. gå med ham hen at se stedet, hvor afdøde skulle begraves. Jeg kørte så hjem og klædte om til dagligtøj. Der var nu gået to til toenhalv time siden jeg gik i gang med at iføre mig det mørke tøj..

Det var "udsyngelsens" normale forløb.

Der forekommer en del varitationer. Modtagelsen i hjemmet er stort set den samme: Meget høflig, stille og alvorlig, og sådan må det naturligvis være. Nogle gange blev der serveret et glas vin, og en sjælden gang blev der intet serveret.

De forskellige salmebøger fik mig til at finde den gamle salmebog frem, så at jeg kunne nævne numrene i den nye salmebog sammen med numrene for de tilsvarende salmer i den gamle bog.

Som forsanger skal man passe på. Jeg var i begyndelsen af min distriktskirkesangerstilling ikke så nøjeregnende med at sætte tonehøjden. Kom tonen for langt ned, det vil sige længere ned, end jeg kunne synge, gjorde det ikke så meget, for der var altid nogen, som kunne synge dybt. En dag gik det galt. Vi skulle synge: Tænk, når engang den tåge er forsvunden. Den begyndte i toneartens midte, og af hensyn til de tilstedeværende begyndte jeg ret lavt. Der var ikke en, der sang med, og min solosang endte nede i dybet, hvor jeg kunne få en tone frem. Melodien hævede sig, så jeg igen kunne være med. Efter denne knurren i det dybe har jeg altid fremover sat tonen, så at det mindste jeg selv kunne gennemføre sangen. Så er tonen til gengæld en gang imellem kommet lidt for højt for nogle af de tilstedeværende; men aldrig højere, end den står angivet i koralbogen, som organisten benytter i kirken.

Fra april 1965 overtog jeg kirkesangen ved Horbelev kirke, og derved blev mit distrikt udvidet stærkt. Nu kunne det ske, at jeg skulle synge til en begravelse i Aastrup og Horbelev på samme tid. Det klaredes ved hjælp af kirkesangeren ved Aastrup kirke.

Det kunne også hænde, at jeg som kirkesanger kom på en længere tur. Når dødsfald skete på sygehuset i Nykøbing, på det store plejehjem i Nr. Alslev eller på statshospitalet i Vordingborg, var jeg ofte til stede, når afdøde hørte til mit distrikt. Det foregik på samme måde som i hjemmet, dog uden servering. I nogle tilfælde blev kisten sat ind i kapellet, men i andre tilfælde blev den ført ind i kirken på det annoncerede begravelsestidspunkt, og begravelseshøjtideligheden gik i gang.

Efterhånden skete der nogle ændringer. Det blev mere og mere almindeligt i hjemmet, at låget var lagt på kisten, inden jeg kom til stede. Den personlige tale hørte jeg op med. Det skete simpelt hen ved en samtale med en anden kirkesanger. Han fremførte som sit synspunkt, at det jo var præstens opgave at tale over den døde, og at det personlige, der kunne siges om afdøde, let kunne blive en gentagelse af det, som kirkesangeren havde sagt i hjemmet. Det lød meget rimeligt, og så holdt jeg op med det. Antallet af disse udsyngelser fra hjemmet svandt efterhånden noget ind.

Det var almindeligt, at bedemanden var tømrer eller snedker, og det var i visse tilfælde praktisk, for nogle huse var ikke bygget med henblik på at føre en kiste ud af huset. Der var en lille forstue med dør enten til højre eller venstre. En kiste kunne derved hverken komme ind eller ud af huset, uden at den blev rejst på højkant. Så tog bedemanden midtersprossen ud af et vindue, hvorigennem kisten så kunne passere. Nogle af dem, som skulle bære, gik så ud i haven og tog imod. Muligvis har det samme gjort sig gældende et sted, hvor man så fandt på en anden løsning. Da jeg kom ind i huset og så, at der ikke var dækket op, spurgte jeg, hvor kisten stod. Jeg blev vist over i en lille lade. Der stod kisten, og på låget, som var lagt på, sad

en del høns. En fejende armbevægelse fik dem dog til at fortrække efterladende en del klatter på det hvide låg. Hønsene holdt sig dog pænt i baggrunden, mens vi sang.

Et sted, hvor konen var død, gik de fremmødte efter kaffen ud i haven. Det var dejligt vejr. Da alt var klar derinde ved kisten, gik manden ud og sagde: "Kom ind, nu begynder den hellige handling". Jeg studsede ved de ord. Sådan havde jeg ikke følt ved dette arbejde. Men ved nærmere eftertanke måtte jeg stiltiende give manden ret. Der var blevet bedt en bøn, og vi havde sunget to salmer. Det måtte kunne kaldes en hellig handling.

Disse udsyngelser i hjemmene førte mig tæt ind på livet af en familie. Tabet af en mand eller kone, fader eller moder er uafvendeligt, og de pårørendes sorg kan ikke undgå at gøre indtryk på en. Især hvor et ægtepar gennem mange års samliv har bygget en velfungerende tilværelse op. Der betyder bortfald af den ene tit store omvæltninger for den efterlevende. Efterhånden vænnedes man til at skubbe det fra sig som en tjenestefunktion.

Et område vænnede jeg mig aldrig til, og det var, når det drejede sig om små børn. En ung kone var pludselig død. Da jeg kom til stedet, var der mange mennesker. Jeg blev vist igennem køkkenet og videre op i stuen, hvor der var travlhed med at dække op til de fremmødte. I køkkenet på gulvet ved komfuret sad en lille pige og var blevet sort på hænderne. Hun så aldeles ikke ud til at mangle noget, men alligevel greb det mig stærkt. Her havde de så travlt med at gøre det behageligt for alle de fremmede, at ingen tilsyneladende havde tid til at tage sig af den lille, som havde mistet sin moder, og som ikke forstod noget af det, der var sket. Det var meget svært at sige nogle ord ved kisten.

I et andet tilfælde havde et ægtepar mistet et få dage gammelt barn. Jeg mødte i Aastrup kirke lidt før fastsat tid. Da jeg hørte biler komme, gik jeg ud. Der kom faderen.

Under armen bar han en kiste lidt større en en skotøjsæske. Det virkede også meget stærkt på mig. Var det tanken om, at her var et menneske, som nok var kommet til verden, men som ikke fik prøvet at leve livet? I silende regn blev den lille kiste sænket i graven.

Ved begravelser følger distriktskirkesangeren det regulativ som han skrevet under på. En speciel instruks, afsnit C, nr. 11 lyder: "Ved begravelser følger kirkesangeren med på kirkegården, hvor han er bærerne behjælpelig med kistens nedsænkning i graven og leder salmesangen ved graven". Distriktskirkesangeren arbejde ved begravelser og bisættelser er helt det samme som kirkesangerens arbejde. Undertiden bliver han/hun af de pårørende bedt om at takke følget for deltagelsen.

Så er der kun een distriktskirkesanger-funktion tilbage at fortælle om. Bryllupper. Angående vielse har regulativet også en særlig anmærkning, nr. 10: "Ved bryllupper holder kirkesangeren sig underrettet om brudens ankomst og giver organisten vink om at påbegynde prælodiet"

Det er klokkeren i tårnet, der med sin kimen fortæller, når bruden sammen med sin fader ankommer til kirkegårdspladsen. Jeg står da i døren ind til våbenhuset og tager imod de tre, for der er i regelen tre. Den tredie er en dame, som lige skal ordne brudens dragt, inden hun går ind. Brude er altid kønne, de fleste vidunderligt kønne, som de står der med rystende blomsterbuket. En brud sagde engang som undskyldning: "Det er jo første gang". Jeg trøstede hende med, at det nok skulle gå. Det er præsten, der har ansvaret for vielsen, og han har altid "smedet" med usvigelig sikkerhed, men han giver ingen garanti for holdbarhed. Så lukker jeg begge dørene op til kirkerummet og giver organisten tegn til, at han godt kan begynde at fordele luften til de forskellige orgelpiber på en hensigtsmæssig måde, og derefter baner fader og datter sig vej gennem orgelbruset op til alteret, medens jeg lukker dørene og gør klar til første salme. Efter vielsen sker det, at

brudeparret uden for kirkedøren må mase sig vej gennem et espalier af kæmpemæssige vattamponer, badmintonketsjere, stegepander eller andet båret af kammerater til brud eller gom efter erhverv eller fritidsinteresser. Snart efter smutter brudeparret om hjørnet fra kirkegårdspladsen, undertiden i en meget gammel Ford. "Og de levede lykkeligt til deres dages ende".

Det første i denne beretning drejede sig om liv, der standsede. Det sidste var grundlaget for begyndelsen af nye liv.

Den 9. maj 1989 var jeg inviteret af Aastrup menighedsråd til middag i Moseby gamle, smukke præstegård sammen med menighedsrådet til en afskedsfest for mig, der nu var blevet 70 år. Derfor gik jeg af som distriktskirkesanger. Jeg havde det som Jeppe i baronens seng: "Drømmer jeg, eller er jeg vågen?" Så meget virak omkring en smule distriktskirkesanger, der går af. Jeg var imponeret og bæret. Provst Lose mente, at jeg var den sidste distriktskirkesanger i Danmark. Der ville altså ikke blive nogen gentagelse.

En af de tilstedeværende spurgte mig om, hvad sådan en lavede. Derfor fortalte jeg om det, jeg havde oplevet. Lose sagde da, at det burde jeg skrive ned og sende til Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift, det er hermed gjort.

Vejringe, den 29. januar 1992

Niels Ebbe Kærlyt

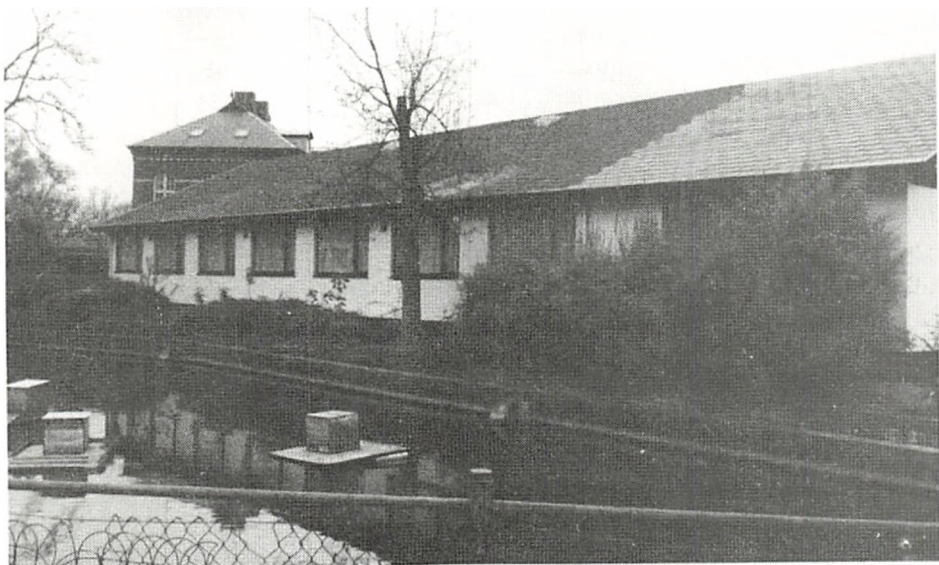
NB. Oure kirkesangerdistrikt er overført til kirkesangeren ved Aastrup kirke, Aksel Hejlskov, som derved tager sig af hele Aastrup sogn.

LÆGEHUSET I STUBBEKØBING FYLDER 25 ÅR.

Da det i år er 25 år siden Lægehuset i Stubbekøbing blev taget i brug og dermed indgik som et naturligt led i borgernes hverdag, kan der måske være grund til at se lidt lokalhistorisk på vort byggeri i 1966-67. Siden da er der jo trods alt vokset en hel ny generation op af borgere, som muligvis ubevidst tænker, at det har da "altid" ligget der, og også derfor findes det rimeligt at benytte lejligheden til at lægge baggrunden for husets tilblivelse frem.

Vi går tilbage til 1945 med krigens afslutning og ser på de lægelige forhold i vort område (nu Stubbekøbing kommune) som de så ud, da jeg overtog praxis i Horbelev efter dr. Sv. Bruun.

I Stubbekøbing by virkede 2 betydeligt ældre, erfarne kolleger, Ove Malling (1887 - 1964) og Svend Strandbygård (1895 - 1955) som begge havde virket her i henholdsvis 30 og 20 år. Mod syd var nærmeste kollega C. Noe Tang Petersen, der havde en mindre praxis i Bellinge. Alle 3 dygtige og i befolkningen højt agtede kolleger. Fra gammel tid (indtil 1970) bestod området jo af 7 selvstændige kommuner: Stubbekøbing, Maglebrænde, Aastrup, Falkerslev, Horbelev, KarlebyHorreby-Nr. Ørslev og Sdr. Kirkeby-Sdr. Alslev og dermed også af 7 forskellige sygekasser, der hver for sig og med stor iver og dygtighed vogtede sit gebet. Sogne- og dermed også sygekassegrænser var i høj grad noget, man måtte tage alvorligt, og et vist minimum af konkurrence kunne af og til spores, uden at det dog havde større betydning udover det rent praktiske og regnskabsmæssige. I det store og hele herskede der upåklagelige forhold til (og mellem) sygekasser og kolleger. På samme måde passede lægerne hver sin praxis uden nogen form for formaliseret samarbejde.

Hvis vi nu et øjeblik ser tilbage på landet som helhed, hvor vi i 5 år faktisk var isoleret fra omverdenen, så blev der i årene efter fredsaftalen i 45, nu pludseligt åbnet for sluserne med en ny viden og erfaringer, til dels erhvervet og udviklet under extreme krigsforhold næsten overalt på kloden. En umådelig teknisk udvikling var i gang og fik betydning indenfor alle sider af samfundet, også indenfor vort fag. Der var ophobet behov for tiltagende ændringer og investering i mere og mere avancerede hjælpemidler til brug dels til påvisning af sygelige tilstande og dels til behandling og forebyggelse af disse. Sygehusene stillede forståeligt nok større og større krav om udvidede forundersøgelser af patienterne, før vi bad om hjælp fra dem om evt. indlæggelse eller ambulante behandling. Side-løbende hermed var papirvædet blevet næsten uoverkommeligt. Det mest frustrerende for os var nok det næsten umulige i at få tid til at følge med i den strøm af ny viden indenfor vort fag, der uge for uge væltede ind over os fra ind- og udland.

Derfor modnedes i de kommende år nye tanker om det uholdbare i at enhver hyttede sig og sine. Formanden for Danmarks praktiserende læger (Finn Balslev, Nykøbing F) havde allerede luftet sin kongstanke om, at de praktiserende læger, i hvert fald i provinsen, burde slå sig sammen i lægecentre for at imødegå kommende krav om modernisering og rationalisering af almen praksis, idet han også forudså store problemer ved fremtidens generations-skift, hvor yngre læger ikke længere ønsker at påtage sig den store og tidskrævende opgave, der er at drive en solo-praxis på landet.

Ganske lignende rationaliseringsbehov skabte fornyet diskussion om kommunesammenlægning. Og indenfor landbruget var der ligeledes problemer med for mange små og urentable enheder.

Ingen af disse nye tanker var særligt populære, der meldte sig en forståelig frygt for at for mange personlige kontakter ville gå tabt. Men udviklingen lod sig ikke standse, og vi vender igen tilbage til de lokale forhold.

I vort område var der omk. 1960 blandt lægerne sket et generationsskift, idet dr. Ove Malling afstod sin praksis, der i april 1961 overtoges af Ole Jeppesen (året efter sammen med Anne Marie J.) og Sv. Strandbygård var i 1956 afløst af sønnen Niels Strandbygård (fra 1958 sammen med Karen Str.) I 1962 blev vi så enige om at forsøge en fælles vagtlægeordning mellem de to praksis i Stubbekøbing og den i Horbelev, idet vi indså det urimelige i at vi alle 3 holdt os rede hele døgn efter døgn og ikke kunne holde en årlig ferie uden at skulle finde en egnet vikar, der (helst med sin familie) skulle installeres i vore hjem.

Fra 1962 indførte vi så et regulært vagtsamarbejde. Vi følte det som et stort fremskridt i forhold til de tidligere arbejdsformer, hvor et begreb som fyraften kun var et fjernt ønskemål, det var døgnvagt søgne- og helligdage året rundt. Igennem de følgende 4 år viste det sig, at den nye vagtordning mødte stor forståelse hos vore patienter, der ved starten nok delte vor egen ængstelse for, om dette dog kunne "gå an".

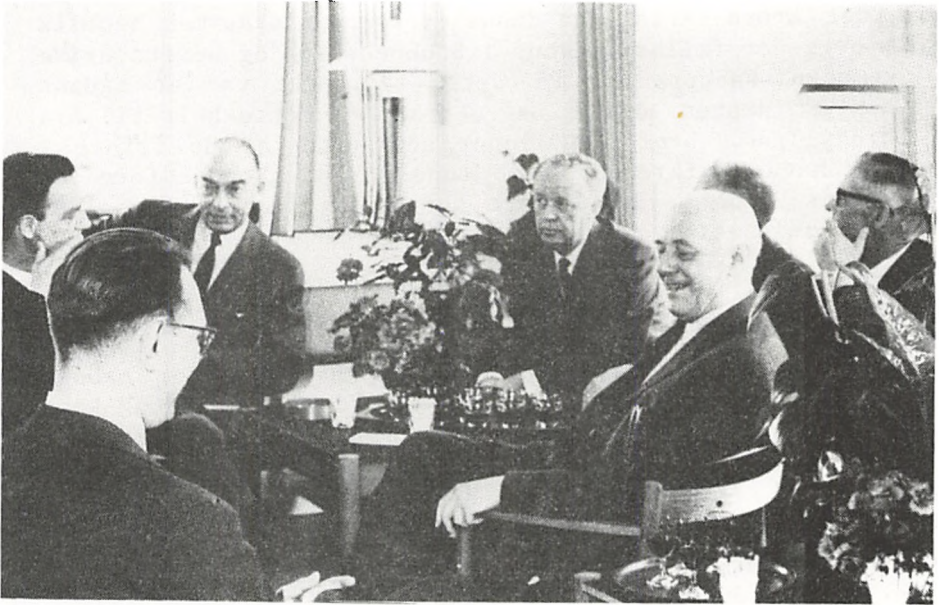
Men det blev altså accepteret, og hermed indledtes et frugtbart kollegialt samarbejde hvorigennem vi både lærte hinanden og vore patienter godt at kende. Vort forhold blev stadig tættere, og til sidst blev vi i 1966 enige om at tage det store skridt, at danne et kompagniskab med henblik på at bygge et fælles lægehus i Stubbekøbing og herfra drive en kompagniskabspraxis. På dette tidspunkt var et sådant lægehus et næsten ukendt begreb, og vi måtte helt til Års i Nordjylland, hvor 3 kolleger som nogle af de første i Danmark havde erfaringer med denne hidtil ukendte form for lægepraxis - og havde afgjort kun gode erfaringer og glæde af deres initiativ.

Først skulle vi nu finde en passende placering, centralt og med god tilkørsels- og parkeringsplads etc. Af flere muligheder fandt vi frem til den forholdsvis lille grund, som kommunen ejede og brugte til oplagsplads for naboen: teknisk forvaltning. Denne grund ved "Hestevandingen" købte vi for 15 kr/m². Vi allierede os med murermesterfirmaet Geir & Søren Krogh, og efter talrige overvejelser og byggemøder påbegyndtes opførelsen sept. 1966 og blev afsluttet så huset kunne indviess² i april 1967. Grundplanen var ved indvielsen på ca. 265 m² og blev senere gradvis udvidet mod syd. De samlede omkostninger beløb sig til ca. 410.000 kr. som blev ordnet gennem den daværende Stubbekøbing-Bogø Sparekasse.

I de 25 år, der er forløbet siden huset blev bygget, er der udadtil ikke sket ændringer bortset fra mindre, gradvise udvidelser af bygningen, således at der nu (april 1992) er gode arbejdsforhold for kompagniskabets ialt 5 faste læger (Peder Jelding Dannemand, Anne Marie og Ole Jeppesen, Niels Malling og Birgitte Alling Møller). Grundideerne har vist sig at være bæredygtige og fremsynede og har været forbillede for mange af de talrige lægehuse, der i dag findes i stort set alle byer i landet.

Hvad der begyndte i en lidt usikker pionerånd er nu erkendt som et stort fremskridt af både patienter, myndigheder og læger.

Knud Rasmussen

Fra indvielsen april 1967

På billedet ses: dr. Erik Westerlund, Ole Jeppesen
Finn Balslev, borgmester Georg Hauschildt, advokat
Dorph og Erling Lundsteen.

TRÆK AF STUBBEKØBING SKOLES HISTORIE.

1. Latinskole

Medens der allerede i oldtiden fandtes skoler, bl.a. i Grækenland og Rom, i hvert fald for visse samfundsklasser, skal vi helt op i den tidlige middelalder, altså omkring 1100, før der kan spores egentlige skoler i Danmark.

Den tids skoler var knyttet til kirkerne, først og fremmest de betydelige kirker i Lund, Ribe, Viborg og København, og skolernes formål var uddannelse af gejstlige til kirketjeneste og lovkyndige til stillinger i landets administration.

Det har kun været en mindre kreds af elever, også kaldet peblinge, der har kunnet optages på disse gamle latinsko­ler, hvor det nok var så som så med lærdommen, men hvor terperiet trivedes, og hvor disciplinen opret­holdtes ved flittig brug af ferle og ris.

De mindste købstæder kom først senere med, så vi skal helt hen til 1570, før der findes noget skriftligt om en latinskole i Stubbekøbing.

Vi er da i tiden lige efter den kirkelige reformation, der også betød en fornyelse på det skolemæssige område, idet det ved lov var blevet bestemt, at der i hver købstad skulle være en latinskole.

På et bykort over Stubbekøbing fra 1675 kan man se, hvor latinskolen har ligget, nemlig syd for kirken i Møllegade på hjørnet ved Torvet.

I en beskrivelse af skolen fra 1681 nævnes det, at der på det tidspunkt var 31 disciple - alle drenge. Skolebygningen bestod af et hus med fire fag vinduer. Bygningen, der rummede både undervisningslokale og bolig for skolens leder, var opført dels af mursten, dels af ler og træværk og havde tegltag.

De økonomiske vilkår for tidens skolevæsen har været

yderst ringe, og efterhånden blev der kun råd til at afholde løn til én person - det var altså hele lærerpersonalet. Denne skolemester, rektor kaldtes han, har så herset med sine 30 - 40 drenge i de trange rum i latinskolen ved Møllegade. I frikvarteret har drengene vel så leget på torvet og ved kirken, og hvis de blev tørstige, søgte de hen til bybrønden.

Selve bygningen forfaldt efterhånden. Omkring år 1700 kunne skolens rektor ikke bo der, skønt der skulle være embedsbolig til ham på skolen, men måtte leje lejlighed i byen.

I 1724 søgtes der om støtte hos staten, så der kunne indkøbes to egestammer, hvorefter der skulle udskæres planker til skolens istandsættelse.

2. Den danske skole.

Ved lovbestemmelse i 1740 nedlagde staten en række af de mindre latinskolet i landet over. Der var i årene forinden vokset en ny art skole op, "Den danske kristendoms-skole". Som navnet antyder lagdes hovedvægten på undervisning i dansk og religion.

I nogle år før 1740 havde der været en sådan skole i Stubbekøbing, og da latinskolen nu blev nedlagt, blev bygningen overladt til "Den danske skole". Til at lede skolen ansattes en degn ved navn Jens With. Hans opgave som degn bestod i at være præstens medhjælper ved gudstjenesten. Desuden var han klokker og fik altså nu også stillingen som skoleholder. Som medhjælper i skolen havde han en ung student, Hans Wilhelm Kaalund, der for øvrigt ved Withs død i 1743 afløste ham som skolemester.

Allerede i 1747 kom der imidlertid en ny skolemester, som forældrene dog ikke var tilfreds med. Man klagede over, at han forsemt skolen, ja i flere måneder slet ikke havde holdt skole. Når så endelig skolemesteren fik taget sig sammen til at lukke skolen op, var undervisningen så slet, at børnene hverken kunne regne, læse eller skrive!

Trods mange klager varede det seks år, før myndighederne tog affære. Sagen endte med, at skolemesteren gik ind på af sin egen lomme at betale medhjælper til støtte i undervisningen.

Selve skolebygningen blev dårligere og dårligere. I en beskrivelse fra 1792 hedder det, at bygningen er yderst brøstfældig. "En del af vinduerne i skolen og i skolemesterens kammer såvel som taget over hele huset er trængende til istandsættelse - helst inden vinteren, så han dog kan bo nogenlunde på det tørre og fortsætte skolen uhindret".

Der skulle dog gå et halvt århundrede, inden man kasserede den gamle bygning og opførte en ny og mere tidsvarende.

3. Borgerskolen.

Allerede i 1789 havde regeringen nedsat en kommission, der skulle undersøge skolernes forhold og fremkomme med forslag til en ny skolelov. Denne såkaldte "Store Skolekommission" arbejdede i 25 år, før man nåede frem til en lov, skoleloven af 1814.

Loven fastslog, at der nu var undervisningspligt i Danmark, og at alle havde ret til - uden vederlag - at benytte den offentlige skole. Skolegangen omfattede 7 år, og fagene var: religion, skrivning, regning og læsning. Snart kom også gymnastik til. For Stubbekøbing som for andre byer har loven bevirket en udvidelse af antallet af elever, og der blev efterhånden for trangt i den gamle latinskolebygning.

I slutningen af 1840'erne gik man i gang med at opføre en ny skolebygning i Stubbekøbing. Ved Torvets sydende, skråt over for latinskolen var der en velegnet byggegrund, og man opførte nu en større, smuk 2-etagers bygning. Vi kender den alle i dag som byens posthus. Men her var altså skole fra indvielsen den 6. november 1850. I den ene retning havde man fra skolen udsigt til byens torv, og bag ved bygningen lå en dejlig skolegård. Det var et betydeligt fremskridt i forhold til den gamle, nedslidte latinskolebygning.

Den gamle Borger- og Realskole på Torvet 1895
 På 1. sal i vinduet ses overlærer R.C. Andersen
 I døren står et lærerpar og i vinduet et par elever.

Skolen begyndte med ca. 130 elever, fordelt i fire klasser: en drengeklasse, en pigeklasse, en mellemklasse og en elementærklasse. Foruden de tidligere nævnte fag undervistes der nu også i danmarkshistorie og geografi. Snart indførtes dog udvidet undervisning i tysk, tegning og naturhistorie.

I løbet af tyve år steg børnetallet, så man ved 1870 havde 200 elever i skolen. I 1888 måtte der så en udvidelse til, så man indrettede et klasseværelse på 1. sal. Samtidig udvidedes skolen med en 7. klasse, og man indførte fællesundervisning for drenge og piger - efter en del betænkkeligheder!

Skolens leder var fra 1875 overlærer R.C. Andersen, vi kender hans billede fra mindestenen i anlægget.

Der har været trangsel i borgerskolen på Torvet, når over 200 elever skulle samles i én bygning, og skolen var i øvrigt også i brug for unge håndværkerlærlinge. Deres undervisning foregik dog om aftenen og om søndagen. Denne håndværkerundervisning udvidedes efterhånden, og da man fandt borgerskolens lokaler for trange og uhensigtsmæssige især med hensyn til moblering, gik en kreds af byens borgere i gang med at skaffe de nødvendige penge til veje for at få rejst en teknisk skole.

Efter nogle års slid med at samle penge, rådede man over 8.000 kr., så man kunne gå i gang, og Teknisk skole på Nykøbingvej, hvor nu teknisk forvaltning har til huse, kunne tages i brug i 1895.

4. Det tyvende århundredes skole.

I slutningen af forrige århundrede trængte nye skoletanker sig på. Interessen samlede sig landet over om at få skabt en form for udvidet skolegang med særlige krav til elever, der havde let ved læsefagene, med andre ord en realskole. Man forlod derved den udelte skoles princip.

I 1895 havde byrådet vedtaget, at der også her snarest gørligt skulle indrettes en realskole. Til at begynde med foregik undervisningen på den nye tekniske skole på Nykøbingvej, men det blev snart klart, at der måtte en større skoleudvidelse til. Den nye skole skulle bygges ved Rosenvængets Allé, og man begyndte med det mest nødvendige, et gymnastikhus - skolens nuværende gymnastiksal. Men få år efter, i 1906 og 1907, kunne man tage to skolebygninger i brug, de to pavilloner ud mod Elversvej. Tegningerne til byggeriet var udarbejdet af arkitekt Hastrup, København, der havde løst lignende opgaver andre steder. Pavillonerne var bygget ud fra de mest moderne synspunkter med 4 klasseværelser i hver samt en aula til garderobe m.v. En lavere mellembygning med bl.a. skolekontor forbandt (og forbinder) de to pavilloner.

Man havde dermed løst skolens lokaleproblemer for en lang tid og kunne samle sig om undervisningen, der var pligtig gennem 7 år, samt den udvidede undervisning i mellem-skole og realklasse.

Skolens leder var i perioden 1900 - 1925 C.J.Schmidt og derefter R. Brændeskov indtil 1941, da Ejnar Andersen tiltrådte.

Imidlertid begyndte man i 1950'erne kraftigt at mærke pladsmanglen. Det var "de store årganges" tid, og samtidig fortsatte et stigende antal elever ud over de 7 skolepligtige år. Man måtte igen ty til Teknisk skole og senere også benytte Missionshuset som undervisningslokale.

Tanken om en udvidelse på det grønne område ved gymnastikhuset trængte sig på, og efter mange forhandlinger gik man omkring 1960 i gang med en skoleudvidelse under ledelse af arkitekt Husted Jørgensen, Nykøbing F. Udvidelsen, der toges i brug i 1963, omfattede et antal normalklasser, sløjdløkal, skolekøkken og bibliotek.

I de følgende år tog man fat på en stærkt tiltrængt restaurering af de ældste skolelokaler, og i begyndelsen af 1970'erne kunne man på skolen glæde sig over smukke, velholdte lokaler og bygninger.

Imidlertid var der ved kommunalreformen i 1970 sket afgørende ændringer for skolen, der vel ikke mærkedes så stærkt i skolens hverdag, men som rent administrativt betød en stor forandring. Stubbekøbing kommune blev sammenlagt med 5 andre kommuner til en ny storkommune, der ganske vist ikke befolkningsmæssigt er så særlig stor, men som dog rummede flere skoler, bl.a. et antal forskoler, der imidlertid efterhånden nedlagdes, således at der blev 4 skoler i kommunen, og med nedlæggelse af Astrup central-skole i 1991 er antallet nede på tre.

På Stubbekøbing skole havde man længe stærkt mærket behovet for nye og tidssvarende faglokaler, især efter at skoleloven af 1958 var slået igennem og navnlig efter 1975-lovens krav. I 1978 påbegyndtes der en større skoleudvidelse, omfattende lokaler til biologi, fysik, formning, musik, børnehaveklasse, fotolære samt et stort fællesrum til brug såvel til hverdag som til fest. Da denne udvidelse blev taget i brug i begyndelsen af 1979, var såvel de kommunale myndigheder som skolens personale klar

over, at man nu havde en skole, der var i stand til at opfylde tidens krav.

I disse lidt spredte - og nok lidt overfladiske - rids af skolens historie er der betydelige mangler. Det ville således have været interessant at fordybe sig i de tanker og ideer, der bærer den danske skole, og gøre rede for, hvorledes de kommer til udtryk på lokalt plan. Det ville være interessant at gennemgå gamle årsberetninger, protokoller og undervisningsplaner for derigennem at følge skolens liv, ligesom det i en udførligere beskrivelse også ville være på sin plads at omtale markante personer blandt lokale skolepolitikere og blandt lærere. .

Kai Vestergård

Kilder: Bering Lisberg: Stubbekøbing gennem Tiderne
samt lokale aviser.

Nedenstående digt er skrevet af læge Svend Bruun, der i 1933 kom til Horbelev og afløste sin svigerfar Valdemar Hartvig-Møller.

Svend Arnold Bruun virkede i Horbelev til 1945. Hans børn har stadig tilknytning til egnen og har overladt digtet til offentliggørelse i Lokalhistorisk årsskrift.

Ingvar Hansen.

Landsbylægen på Kirkegården

Fuldmånen skinner på Gravenes Rækker,
Stenenes Navne Tanker opvækker,
jeg langsomt ser Skikkelser vokse frem,
jeg skimler de døde i deres Hjem,
jeg ser dem i Hylte, jeg ser dem i Borg,
jeg ser dem i Glæde, jeg ser dem i Sorg,
jeg ser dem i deres daglige Færden,
hver af dem havde sin lille Verden,
jeg ser dem slide og stride for Føden,
jeg ser deres sidste Kamp mod Døden.
Nu hviler de sammen i Dødens Have,
jeg vandrer rundt mellem deres Grave.

Mine Venner var de så godt som alle,
jeg så dem stige, jeg så dem falde,
jeg så deres lykkelige Stunder
når den forstøvede, o, hvilket Under,
jeg så, når de mistede deres kære
forstenet i Sorg næsten ej til at bære,
jeg så dem i Sygdom med bange Øjne,
jeg så deres Sjæle, når disse var nøgne,
jeg var deres Læge og stundom Præst
og lægte og lindred' som jeg kunde bedst,
om ikke andet, så kunde jeg trøste,
jeg stred mod Døden, men så denne høste.

Hvor var det bittert, når unge og varme
blev tavse og kolde i Dødens Arme,
jeg kæmped' for all, hvad jeg havde kærl
ved Hjælp af all, hvad jeg havde lært,
gik ej på Akkord, var ikke til Salg,
fik Med- og Modgang ved Skaberens Valg,

jeg så Dødens sikre og triste Trin,
jeg står ved dens Ofre i Måneskin.
Vi var som to gamle, kendte Rivaler,
som voldte hinanden mange Kvaler,
vi skulde og vilde bekæmpe hindanden,
trods alt vi respektered' den anden.

Når jeg vandred før i de dødes Have
og så på de lange Rækker af Grave,
jeg granskede nøje Hjerne og Hjerter:
Mon du skønnede rigtigt, som du del lærte?
Blev alt forsøgt og intet forsømt?
Jeg blev af Samvittigheden bedømt
og blev jeg end frikendt af dennes Stemme,
så kunde jeg ikke helt den glemme.
Nu kan jeg en større Sammenhæng finde,
og nu er min Gerning et dyrebart Minde:
Marionetter er vi i Skaberens Spil,
og alting går, som skaberen vil;
ofte hans Veje er uransagelige,
og Dommene synes til uantagelige.

INDDÆMNINGEN AF GRØNSUND NOR.

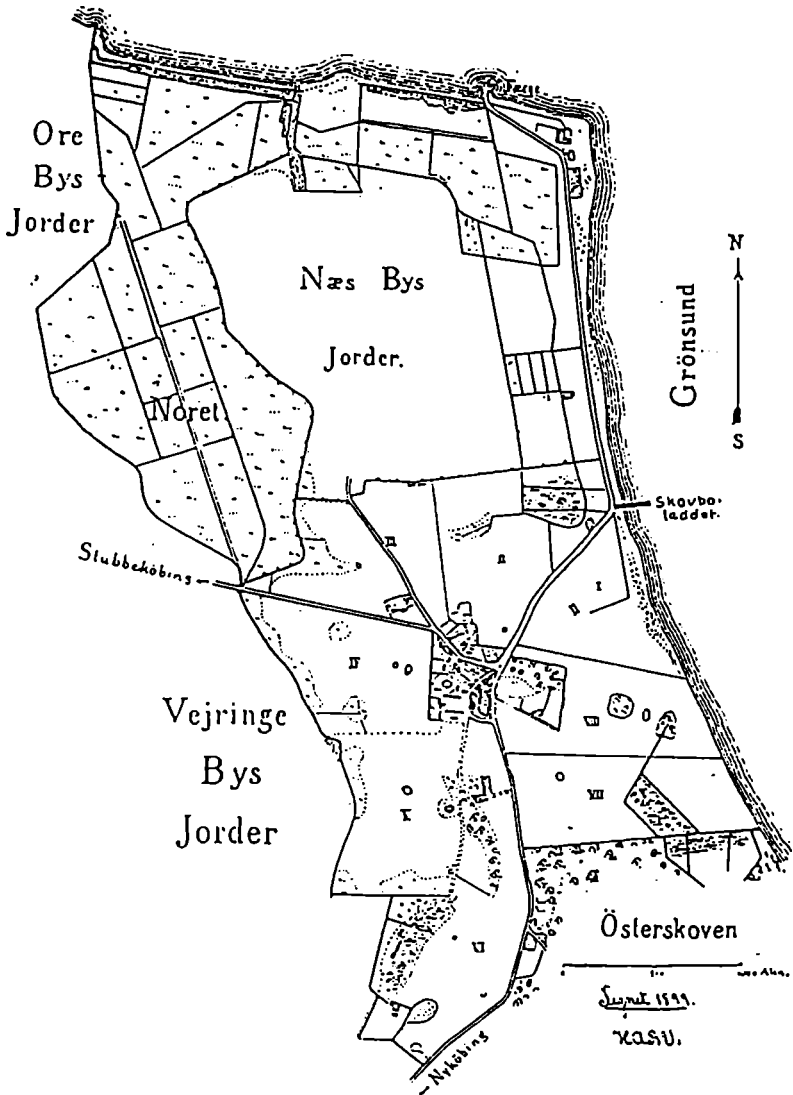
Allerede i 1818 undersøgte sagkyndige, hvorvidt det ville være rentabelt at inddæmme Noret ved Grønsund. Under landbrugskrisen blev planerne dog skrinlagt, men dukkede atter op omkring 1844, hvor man foreslog at anlægge en dæmning, hvor Noret var smallest. Vandet skulle udpumpes ved hjælp af to vindmøller. Dette projekt blev stort set godkendt af oberstløjtnant Arnholz, der dog ville have en fast dampmaskine i stedet for den ene vindmølle.

I 1854 blev Noret da adskilt fra Grønsund ved en 1100 alen lang dæmning, der blev gravet landkanaler og opstillet en dampmaskine med snegl. I 1855 blev vandet udpumpet, men arealet viste sig vanskeligt at behandle. Det tegnede dog lysere, efter ingeniør Hannemann i 1871 anlagde et nyt pumpeværk og udgrøftningen blev forbedret, og i 1872 kunne man høste en god havreafgrøde.

Ved stormfloden den 13. november samme år, blev dæmningen ødelagt, men der blev atter bygget en ny 8 fod høj dæmning. I 1883 var det atter galt, og nu måtte man opføre en 12 fod høj dæmning. Nu kunne den holde, men måtte dog af og til udbedres.

De indvundne arealer blev efter vandsænkningen i 1872 bragt under kultur. Fra omkring 1880 gav de fortrinlig græs og kløver, men engbunden måtte dog af og til dyrkes med korn et år eller to, for at holde de mindre værdifulde græsser nede. Efter mange års forløb, fik fhv. forstander Fangel ret i sin påstand om, at Noret ville blive ubetalelig for Næsgaard. Græs og havre trivedes udmærket, og det meste af besætningen kunne sommeren igennem græsse herude.

Med inddæmningen havde Næsgaard fået et tilliggende på ca. 550 tdr. land (300 ha). I årene 1929-38 blev der foretaget store dæmningsarbejder, og jordens ydeevne blev væsentlig forbedret. Også Hedeselskabet medvirkede i en større og større forbedring af arealet. Kanalerne blev uddybet og der blev bygget nyt pumpehus og sluser, og pumperne blev drevet af to elektromotorer.

Næsgaards Marker, tegnet af H. A. B. Vestergaard 1899.
 Byjordsbetegnelserne af ældre Dato.

I Fangels forstanderperiode holdt man endnu forholdsvis få malkekøer, men han fik oparbejdet en udmærket stamme af spanske uldfår (Merinos). Bestanden var i nogle år over 500 moderfår, som det meste af året græssede i Noret, men da uldpriserne faldt, gik man mere og mere over til malkekøer.

I nogle af landbrugets vanskeligste år udførte Fideicommisset således en række kultiveringsarbejder, hvis virkninger vil kunne spores langt ud i fremtiden.

Erik Mahnfeldt

Kilde: Det Classenske Fideicommis gennem 150 år.

Gennem redaktør Karen Fich, Folketidende, har lokalhistorisk arkiv modtaget en spændende artikel fra Niels Alsted, Virum, som bygger på optegnelser fra hans grandtante, Jensine Packness, som var husbestyrerinde hos købmand O.C. Boas, Stubbekøbing, fra 1871-1894

Da arkivet råder over en del billeder og beretninger om købmand Boas, som hørte til en af Stubbekøbings store sønner, har vi fået tilladelse til at gengive Niels Alsteds artikel her i vort årsskrift, hvilket vi er yderst taknemmelige for.

Jensine Packness født i Vejle 1831
husbestyrerinde hos købmand O. C. Boas,
Stubbekøbing fra 1871 - 1894
Foto: Anton J. Rasmussen, Stubbekøbing

Købmand Ole Christoph Boas grundlagde sin forretning den 30. august 1851 på hjørnet af Søndergade/Bagergade, men allerede i 1856 blev pladsen her for trang til den yderst driftige købmand, og forretningen blev flyttet op i Vestergade 8 og var gennem mange år en af provinsens største manufakturhandler med eget skrædderi. Købmand O.C. Boas var ugift og døde i 1894 og derefter overtog en brodersøn, der ligeledes hed O. Christoffer Boas, sin onkels forretning, som stadig voksede og beskæftigede ca. 25 personer. Stifteren var i mange år medlem af byrådet, sammen med købmand Wulff, reder for Damskibsselskabet Stubbekøbing og havde iøvrigt en masse opgaver i kommunen.

Og så følger Niels Alsteds artikel som han har kaldt:

SOMMERDAGE I STUBBEKØBING FOR 120 ÅR SIDEN

Købmand Ole Christoph Boas der i 1851 grundlagde det kendte købmandsfirma i Stubbekøbing, var ugift. Fra 1871 til hans død i 1894 blev hans hus bestyret af Jensine Packness, der også kom til at betyde meget for de tre unge piger af hans familie, som han tog til sig.

Sine Packness, som hun altid kaldtes, var født i Vejle i 1831. Faderen var lotterikollektor, auktionsholder og borgerrepræsentant. I forbindelse med treårskrigen, da der var tyske tropper i Vejle og omegn, kom han ud for så mange strabadser, at hans helbred blev nedbrudt, og han døde 1850, kun 46 år gammel.

Kort efter flyttede enken, Kirstine født Bøegh, til København, med sin børneflok på syv, dengang fra 20 ned til 3 år gamle. Hun fik med anbefaling af daværende amtmand i Vejle Orla Lehmann tilladelse til at drive en "opsynsskole" for mindre børn. Desuden udlejede hun

værelser, og døtrene syede og strikkede for forretninger. Der var næsten altid smalhals, men alligevel stod hjemmet altid åbent for familien og vennekredsen, Afterne gik med højtlesning af tidens rige litteratur - Ingemann, Paludan-Müller, Chr. Winther, Goldschmidt og H.C. Andersen.- Med sang og debat om litteratur, religion og mange andre emner. Traktementet var naturligvis meget spartansk, men det kom i ånden række.

Som den eneste voksne datter havde Sine nok at gøre: Så meget som hun stilede efter at blive lærerinde, frækventerede Den højere Dannelsesanstalt for unge Kvinder og selv underviste i musik og håndarbejde. Senere drev hun i ti år en pigeskole i Frederikssund.

Hun beskrives som mager og bleg, rank som et lys og yderst sirlig i sine klæder. Ansigtet var ret skarpt, men kunne lyse op i et kærligt smil. Fra de unge år, hvor hun måtte klare så meget for sin mor og de mange søskende, var hun kommet i vane med at bestemme, sommetider lidt barsk. Men hun var pligttro og desuden sparsommelig, så hun til en hver tid kunne være hjælpsom over for sine nærmeste. Således inviterede hun en søsterdatter der led af en kirtelsygdom, på et langtvarigt rekreationsophold i Stubbekøbing.

Hvordan Sine Packness kom i forbindelse med Boas, vides ikke. Et fingerpeg har man måske i, at hendes mor, der blev forældreløs som otteårig, kom i pleje hos sin farbror, købmand Peter Bøegh og hustru Inger født Schou. Deres ældste datter Anne Cathrine blev gift med en købmand i Vejle Severin Christian Wulff, der måske var beslægtet med købmand P.W. Wulff i Stubbekøbing.

Selv har Sine Packness kun skrevet nogle få linier om sin tid i Stubbekøbing. De afslutter et hefte med hendes erindringer, nedskrevet i 1912. Og ville det egentlig ikke være naturligt, hvis hun havde villet afstå fra at skrive om denne lange række af år med rutineopgaver -tilmed i et hjem, som ikke var hendes eget, og som hun skyldte

diiskretion? Men her er nu beretningen om hendes ankomst, som sikkert karakteriserer både Boas og hende selv:

..... Fra Kjøbenhavn tog jeg til Boas Store Bededagsaften (:4. maj) 1871; jeg skulde følges med en Pleiedatter. Vi kom dertil Kl. 12 om Aftenen i en Hundekulde. Næste Dag i Kirke; Blæst og Kulde; Spadseretur ud ad Landeveien, hjem i en kold Stue. De første to Aar, jeg var i Stubbekjøbing, fyrede vi ingen Steder fra 1. Mai til 1. November. The Kl.7 om Morgenen; Gasblusset og den kogende Maskine varmede dog lidt. Et par timer før Middag listede jeg mig dog til at fyre en Smule. Han var ikke nogen Gnier, men haardfør; til han blev over 80 tog han sine kolde Afgnidninger og Morgentur. Præcision var dér.

Heldigvis er dette ikke det eneste indblik i Sine Packness' tilværelse i købmand Boas' hus for 120 år siden. På denne tid havde hendes mor fået alle børnene godt i vej. Selv boede hun på Kobbegaard ved Tørring (nær Vejle) hos en søster og en svoger, men kom nu og da til København på besøg hos tre af børnene, der nu havde stiftet hjem og familie. Den næstældste datter Inger var gift med Vigo Lund, der nævnes i det følgende. Han var grosserer i uldtøj og sjaler, produceret i udlandet efter hustruens tegninger, og han havde forretningsforbindelser med Boas. Desuden var han meget belæst, var stærkt engageret i Indre Mission og stod Vilhelm Beck nær. Sønnen Viggo Lund blev læge og praktiserede først i Horbelev, fra 1902 i Bellinge med tilknytning til det Classenske Fideicommis' plejehjem. I 1872, fra midten af maj til midten af oktober, var enkefru Packness' på et meget begivenhedsrigt Københavns -besøg. Hun var tit i Tivoli, og hun besøgte flittigt Nordisk Industri og Kunstudstilling, der holdtes på terrænet, hvor rådhuset nu står, og i den nyopførte Industribygning (afløst 1979 af storbyggeriet Industriens Hus). To sommeruger tilbragte hun i Stubbekjøbing som Boas' og Sines gæst. De lyse minder herfra bevarede hun i en dagbog, hvoraf her følger nogle uddrag.

Hjørnet af Søndergade/Bagergade hvor O.C. Boas startede sin forretning i 1851

Vestergade 8, hvortil købmand Boas flyttede i 1856

Verandaen foran havestuen hos købmand O. C. Boas 1892
nr. 3 fra venstre i første række er Jensine Packness

Jou-rne fæckner i dagljæuen hos kænmand O.C. Boas
i frubækking

24. Juli 1872 : Reist til Stubbekjøbing med Jernbane og Dampskib. ...Det var et fortryllende Syn ved Omseilingen af Møns Klint at se de mere end 20 høie Kridtbjerge og ved Omdreiningen til Østersøen de utallige Skibe, som sejlede der.

Omtrent Kl. 12 Aften landede skibet her, og Hr. Boas, Sine, Frøken Nielsen og en Veninde af hende, Frøken Lohmeier, modtog mig ved Skibsbroen. Efter at være kommet til Hr. Boas yndige Hjem og der drukket Kaffe med Tilbehør, gik vi til Ro og sov sødeligen, til Pigen om Morgenen kaldte på os Kl. 1 kvarter til 7 (d.v.s. 6.15).

25. Juli : Hvor Luften dog er ren og frisk og deilig i Stubbekjøbing! Der er ikke Tanke om, at man lider af Varme. Hr. Boas Have er deilig, med Plainier og Blomstergrupper og en Høi nede ved Vandet, hvor der er anbragt Bænke. Lund kom her til i Eftermiddag og spiist til Aften med os i dendeilige svale Havestue.

26. Juli : Begyndt Dagen med at sidde i Morgenstunden og læse på Høien nede ved Vandet. Om Aftenen seilet med Lund over til Møn for at følge ham på Veien over til Stege. Det var en deilig Sommeraften, og ikke en Vind rørte sig; Vandet var som et Speil, og den meget aftenrøde Himmel speilede sig i Vandet på en lang Strækning. Frk. Nielsen og hendes Veninde Frk. Lohmeier var med; deres smukke Stemmer lød yndigt i den stille Aften, og Lund slog en Spole i med Engang imellem. Underveis tracterede Lund os med Portvin af sin lille Lærke:, og vi opholdt os ovre paa Møn, i og udenfor Gjæstgivergaarden, til han havde faaet Vogn og sine Sager pakket for at kjøre til Stege.
- Indtrykkene fra denne tur blev sat på vers, her følger de første :

Minde om 26. Juli 1872

En deilig Aftenstund, da vi med Vigo Lund
seiled til Møn for ham at følge;
ikkun en sagte Vind streifed Pande, Kind
og rørte neppe Vandet til en Bølge.

De unge Piger sang, Tonerne lifligt klang,
imens vi sad i Baaden, trygge, glade.
Himmelen Aftenrød sank ned i Vandets Skjød
og speiled sig i stille, blanke Flade.

Saa skjønt en Aften nemt, man blif poetisk stemt,
oplivede dertil ved Druesaften,
som Lund os venligt bød, hvoraf med Fryd vi nød
i denne klare, milde Sommeraften.

Lund i Forstavnen stod, og i en Tale god
minded os om Guder, Dieser, Jetter,
om hvem fra fordums Tid Digterne med stor Flid
i efterladte Skrifter os beretter.

.....

4. August : Været i Kirke og hørt en udmærket Prædiken af Pastor Jacobi, dernæst i Skoven, som var en meget deilig Tour, og meget fornøieligt at kjøre en hel Miil igjennem den deilige Skov, afvexlende bevokset med Fyrre, Lærke, Bøge og Grantrær. Hvor vi stege af, gik en høi Skrænt lige ned mod Østersøen. Samlet nogle Steen til Erindrige om dette Sted og denne Dag. Paa hjemveien holdt vi et smukt Sted i Skoven, hvor vi saa En del Dyr løbe igjennem, og Hr. Boas tracterede os med Rhinskvin og Konditorkager.

5. August : Seilet tillige med Halkier, Frøken Marie og Frøken Lohmeier over til Møen. Touren derover varede $\frac{1}{2}$ Time, hvorimod Tilbagetouren tog flere Timer, da der maatte krydses, og vi kom 4re a 5 Gange tæt ind under Bogø, hvad der var meget morsomt.

- Sommerdagene i Boas have inspirerede Kirstine Packness til endnu et digt :

Minde om Boas Have Sommeren 1872 :

Du deilige Have ved Grønsundets Bred!
 som vidner om Sang og om Kierlighed
 til Floras yndigste Favoritter.
 End ikke en eneste af dem jeg troer
 der savnes, men staae til hver Aarstid i Flor
 til Fryd for Beskuernes Blikke.

Du deilige Høi! hvorfra man med Lyst
 seer over til Baagøes solstraalte Kyst
 henover de blaanende Vover;
 hvor Skibe henile i flyvende Fart,
 og tabes af Sigte for Øiet saa snart,
 mens let de sig gyngede derover.

Som ved et Mirakel urokket du stoed,
 da Stormene raste og Vandenes Flod
 lod vanlige Grændser forsvinde.
 End staae du i mange velsignede Aar,
 mens Dagene komme og Dagene gaar,
 omsust af forfriskende Vinde.

Du deilige Plæne! saa skjøn og saa stor
 med smagfulde Grupper i fuldeste Flor
 og Trærnes skyggende Grønne,
 og Luften, saa reen, vederkvægende, sund,
 at ret man i Hjertets dybeste Grund
 maa føle Guds Godhed her i det Skjønne.

Forent med det Skjønne det nyttige er,
 thi der staae de prægtigste Stikkelsbærtrær
 i Kanten af de forskjellige Gange
 Og Køkkenurter har og deres Plads
 og Artiskokker, en Vækst som gjør Stads,
 og Ribisbuske store og mange.

Grosserer Vigo Lund

Doktor Viggo Lund, Bellinge,
søn af grosserer Vigo Lund

6. August : ...slog Afskedens Time. Seilet fra Stubbekjøbing Kl. 1½ Eftermiddag. Sine, Frøken Marie og Frøken Lohmeier fulgte mig til Skibsbroen, hvorfra man med Baad maatte seile ud til Skibet. Hr. Boas fulgte mig derud og sørgede for, at mine Sager kom Ombord. Jeg selv blev halet derop paa den Maade, at to tog mig fat i Armene og en i Benene -om det var Hr. Boas, der førte Benene frem, veed jeg ikke, men jeg troer det næsten, da der blev taget meget lempeligt paa mine Been. Hr. Boas gik ned i sin deilige Have og afskar en nydelig Blomsterbouquet som jeg fik med hjem. Vi kom her til Kjøbenhavn Kl. 8½.

-Dagbogen fra sommeren 1872 i København og Stubbekjøbing står som forarbejde til en indholdsrig erindringsbog, som Kirstine Packness skrev 1889-92, mens hun boede i Vejle. Heri står der bl.a. om Sines stilling hos Købmand Boas:

... De nævnte to Mennesker havde ved dem selv besluttet aldrig at ville give sig, og dersom der havde været Tanke om nærmere Tilslutning, troer jeg, at hun ikke havde blevet der ret længe. Gud har imidlertid givet dem Naade og Bistand til at opdrage tre unge Piger af Boas Familie; først Frøken Marie Nielsen, som blev givet med Købmand (P.W.) Wulff, som boede skraas over for, og derefter tog han to Broderbørn til sig, hvoraf den ene (Meta) i nogle Aar havde været givet med Pastor Biering (:H.L.W.H Biering) paa Bogø, som var Enkemand, og havde flere Børn. Og den anden Wilhelmine har i nogle Aar været givet med Købmand Wulff, efter at hendes Cousine Marie nogle Aar i Forveien var bortkaldt fra sine Smaa. - Jeg har mange glade, kjere Minder fra Stubbekjøbing, hvor jeg flere Somre har levet som Gjæst.

 Ja, det var en tid helt anderledes end vor! Og mon ikke vi må tænke os, at de to husfæller gennem så mange år aldrig blev dus-og endda tiltalte hinanden i tredje person:"Vil Hr. Boas.....?" og "Kan Frk. Packness...?"

Efter Stubbekøbing-årene var Sine Packness i en periode husbestyrerinde for sin søstersøn, læge Viggo Lund i Bellinge. Fra 1914 boede hun hos en anden søstersøn, daværende adjunkt (senere rektor) ved Vejle højere Almenskole Jakob Alsted, hvor hun døde 1917.

Sine Packness begyndte og sluttede således sit liv i Vejle. I København og Frederikssund udviklede hun de evner, som husbestyrerinde og plejemor, som hun i et kvart århundrede udfoldede i Stubbekøbing.

Afsluttes:

I digtet: Et minde om Boas'have sommeren 1872 hentydes i 3. vers om stormfloden, som jo hærgede Østfalster og Lolland mellem 9-13. november 1872. Dette kan vel kun tyde på, at digtet må være skrevet eller færdiggjort senere.

Niels Alsted, Virum.

DET CLASSENSKE FIDEICOMMIS FYLDER 200 ÅR

Den 24. marts 1992 fejrede Det Classenske Fideicommis sin 200 års dag med deltagelse af Dronning Margrethe i spidsen for over 100 gæster.

Jubilæet blev markeret med bl. a. donationer på ialt 1,6 mill. kroner, og alle medarbejdere fik udbetalt gratialer.

Jubilæumsbogen "GODSDRIFT OG VELGØRENHED" skrevet af universitetslektor, dr. phil. Erik Helmer Pedersen blev præsenteret ved denne lejlighed.

Lokalhistorisk arkiv/forening ønsker også tillykke med dagen.

Dronning Margrethe er meget interesseret i landene og udviklingen i det østlige Europa, og ønskede hun en snak med borgmester John Erdmann om.

Skovens folk blev dekoreret af regenten. Fra venstre er det skovfoged P. Willamaes, brødrene Ove og Verner Mogenssen, koremand i skoven, og skovfoged Andreas Fjalrad Andersen.

Foto:
Steen Thornit

Forstander på Næsgaard Agerbrugsskole, Frederik Qvist blev Ridder af Dannebrog på jubilæumsdagen.

ÅRSBERETNING 1992

Arbejdsgruppen bag Lokalhistorisk arkiv har haft et rimeligt stille år, og har benyttet vinteren til at gennemgå vor efterhånden meget store billedsamling, idet vi har vedtaget, at alle bevaringsværdige fotografier, der er mindst ca. 80 år gamle, skal affotograferes, således at vi er sikre på, at kunne bevare disse mange år frem i tiden. Når vi har de nye negativer, har vi også mulighed for at lave aftryk i alle størrelser også som fotostater til udstillingsbrug. Det er en længere tidskrævende opgave, som næppe bliver afsluttet i indeværende år.

Helt at undlade at nævne vort nyeste skud på stammen: Stubbekøbing Museum, kan jeg ikke i denne beretning, idet mange i arkivets arbejdsgruppe har medvirket til at fuldføre vore store planer. Med stor arbejdsindsats fra mange sider, er vi nu kommet så vidt, at museet i Vestergade 43 blev åbnet under festivitas den 4. juli i år, men dette arbejde må fortsætte, idet et museum aldrig bliver færdig.

Arkivet har i åbningstiderne været meget besøgt, ikke mindst har vort nye mikrofilmapparat været i brug i så godt som alle arkivets åbningstimer. Også kirkebøger og andet arkivmateriale har været flittigt benyttet.

Også indleveringer af arkivalier er gået fint, der er kommet meget ind gennem det sidste år, og vi må erkende, at vi er kommet lidt bagefter med registreringen, hvilket dog formodentlig vil blive indhentet i de kommende måneder.

Også en stor tak til Lokalhistorisk Forening, som vi har et perfekt samarbejde med, bl. a. med udgivelsen af dette årsskrift, som iøvrigt er nr. 10 i rækken.

Tak til Biblioteket for godt og positivt samarbejde.

Til slut skal lyde en særlig tak til hele arbejdsgruppen bag Lokalhistorisk arkiv, som yder en stor indsats på helt frivillig basis, uden disse medarbejderes hjælp, kunne det slet ikke fungere.

Erik Mahnfeldt

leder af Lokalhistorisk arkiv for Stubbekøbing kommune

ÅRSBERETNING 1992

Igen i år kan vi i Lokalhistorisk forening se tilbage på et godt arbejdsår.

Vi kan glæde os over en trofast medlemsskare, som både til foredrag og ture slutter op.

Museumsinspektør Michael Andersens foredrag om Danmark, Venderne og Hanseaterne var med sine 84 deltagere ved at sprænge alle rammer.

Det samme gjaldt turen til Rügen, med 98 deltagere. Michael Andersen gjorde turen til en oplevelse for os alle. I det forløbne år har vi modtaget økonomisk støtte fra Sparekassen for Åstrup og Omegns Mindelegat kr. 2.000, Det Classenske Fideicommis 2.000,-

Mindelegatet fra Åstrup Sparekasse fra 1990 og 1991 gjorde det muligt at købe et nyt læseapparat. Bibliotekets konto har betalt de sidste godt 5.000,- kr. Læseapparatet bliver flittigt brugt. Det er en meget stor forbedring for brugere af arkivet.

På landsplan er der sket det, at "Sammenslutningen af Lokalhistoriske Foreninger" er blevet til: "Dansk Lokalhistorisk Forening". Hovedpunktet i ændringen er, at organisationen ændres fra en paraply-organisation til et samråd.

Det har også medført en omlægning af medlemstidskriftet. Lokalhistorisk Journal er blevet til: Journalen-Lokal og Kulturhistorisk Tidsskrift.

Dansk Lokalhistorisk forening interesserer sig også for bygningsbevarelse.

Gennem E.F. kulturfond er der opnået støtte til bevaringsværdige bygninger bl. a. Liselund Slot, Højerup Kirkerum, Kunstindustri Museet, Blåbæk Mølle ved Fakse og Gundsømagle Kirke.

Årsskriftet 1992 er nu udkommet, og igen i år er det et håndgribeligt bevis for, at kommunens beboere er interesseret i både at skrive og læse lokalhistorisk.

Lokalhistorikere mødte storke på rejse til Rügen

For artikler og billeder og til alle, der på en eller anden måde har bidraget til et godt Årsskrift, vil jeg gennem dette rette en varm tak.

Enkelte artikler er arkiveret, men som sædvanlig gælder det: Gemt er ikke glemt!

Kristine Asser Hansen
formand.

Stubbekøbing havn med den gamle Toldbod, nedrevet 1916

Fra Stubbekøbing banens indvielse 1911

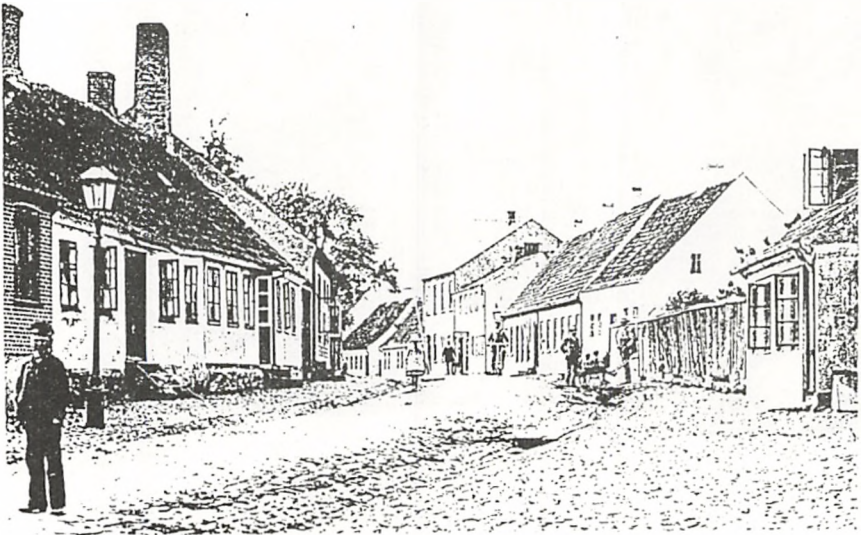
Lystanlægget i Stubbekøbing ca. 1920

Lystanlægget i Stubbekøbing ca. 1920

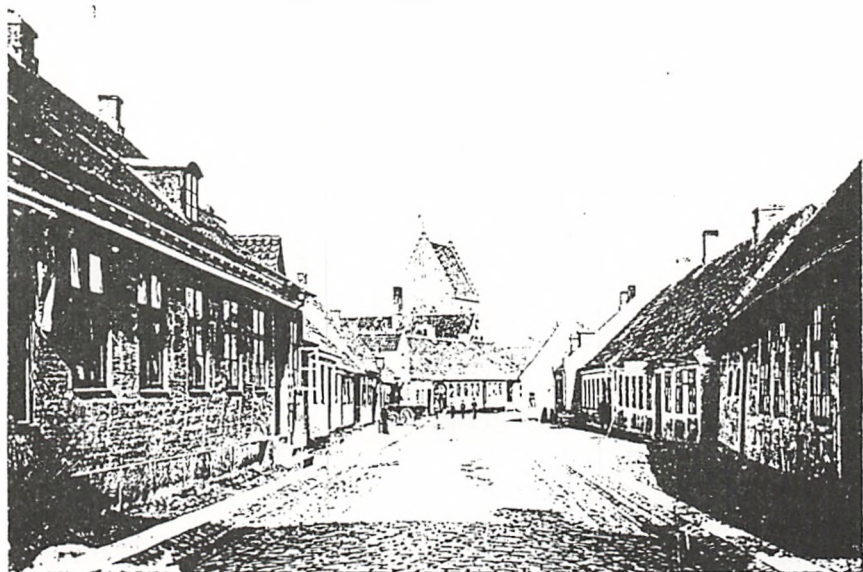
Vestergade, Stubbekøbing

Grønnegade, Stubbekøbing

1914: Nr. 31, 33, 35 Uestergade, i Fortinens, tidligere Røde, Freya Hotel til Hus nr. 48a

Grønnegade, Stubbekøbing

Møllegade, Stubbekøbing

Vestergade, Stubbekøbing

REGISTER OVER LOKALHISTORISK ÅRSSKRIFTER1988 - 1992

A

- Alsted, Niels: Sommerdage for 120 år siden 1992-74
 Andersen, Inger: Hvordan folk tjente til livets ophold 1992-46
 Arbejderbørn i trediverne 1992-35

B

- Brandvæsenet i Nr. Ørslev - Listrup 1992-15
 Bruun, Svend: Landsbylægen på kirkegården 1992-70

C

- Carstensen, Carl: Stubbekøbing sommerhusområde 1988-33
 Clausen, Jørgen B.: Stubbekøbing Folkebogssamling 1989-75
 Corselitze: Fideicommisset 200 år 1992-87
 do. : Fra en ikke så fjern fortid 1991-85
 do. : Gamle skovridere 1989-25
 do. : Lidt om Corselitze 1988-38
 do. : Publikums færden i skovene 1991-78

D

- Dyrløv, H.: Driftsplan 1990-32

F

- Falkerslev: Visitatsprotokol 1989-32
 Fra fæster til selveje 1989-59
 Frederiksen, Harriet: Stubbekøbing skole i tyverne 1992-22

G

- Gamle fotografier 1990 1990-41
 do. 1991 1991-43
 do. 1992 1992-92

H

- Hansen, Carlo: Dengang der var sejlskonnerter 1989-3
 Hansen Ingvard: Vor egn - historisk set 1992-3
 Hansen, Kristine Asser: Aastrup Forsamlingshus 1989-13
 Hartvig-Møller, Gudrund: Lægefrue fra den falsterske idyl 1988-62
 "Havørnens" sidste kamp 1992-24
 Hegnskulturen 1988-36
 Heilskov, Aksel: Ølkarstenen 1992-11
 Horbelev: Dagligliv hos H. P. Koch 1989-85
 do. : Lægefruen fra den falsterske idyl 1988-62
 Horreby: Skattekvitteringsbøger 1991-19
 Hvordan folk tjente til livets ophold 1992-46

J

Jacobsen, Carl D.: Anna Sophia Andreasdatter	1990-18
Jacobsen, Gurli: Maglebrænde omkring 1920	1990-27
do. , Gurli: Stangerup skovbal	1989-57
do. , Gurli: Stavnsbåndet	1988-13
do. , Gurli: Aastrup station	1988-65
Jacobsen, Hans: Snerydning før i tiden	1991-35
Jensen, Eli: En aftægtskontrakt	1989-20
do. , Eli: Visitatsprotokollen	1989-32
Jensen, Ulla: Anlægget i Stubbekøbing	1988-85
do. , Ulla: Børneasylet	1991-69
do. , Ulla: Emil Hansens erindringer	1988-50
do. , Ulla: Et tilbageblik i lystanlæggets historie	1989-71
do. , Ulla: Hegnskulturen	1988-36
Jørgensen, Ingeborg: Kongsnæs	1988-55

K

Karleby: Forsamlingshuset	1990-82
do. : Førstelærer Hans Rasmussen	1988-69
"Kastor" fundet på havets bund efter 26 år	1990-23
Koch, Bent: Dagligliv hos H.P. Koch i Horbelev	1989-85
do., Bent: Mosebydrengen, som blev verdensberømt	1988-25
Krøll, H.: Da postbudet havde 24 timers arbejdsdag	1990-54
Kærlyt, Niels Ebbe: Den sidste distriktskirkesanger	1992-50

L

Larsen, F. V.: Fra en ikke så fjern fortid	1991-85
do. , F. V.: Gamle skovridere	1989-25
do. , F. V.: Publikums færden i skovene	1991-78
Landsbylægen på kirkegården	1992-70
Landbysmedens kår	1992-6
Lidt om stavnsbåndet	1988-13
Listrup: Emil Hansens erindringer	1988-50
Løjmand, Linda: Førstelærer H. Rasmussen	1990-60
do. , Linda: Noter fra "Jonstrupbogen"	1988-69

M

Maglebrænde: Maglebrænde omkring 1920	1990-27
do. : Snerydning	1991-35
do. : Stangerup skovbal	1989-57

Mahnfeldt, Erik: Da vi havde borgervæbning	1989-10
do. , Erik: Dampskibsselskabet "Stubbekøbing"	1991-38
do. , Erik: Dengang man talte rent ud af posen	1988-43
do. , Erik: Inddæmningen af Grønsund Nor	1992-71
do. , Erik: "Kastor" fundet efter 26 år på havets bund	1990-23
do. , Erik: "Min barndom på Næsgaard"	1989-65
do. , Erik: Rokkedrejeren i Stubbekøbing	1991-91
do. , Erik: "Sorte Saras" flugt	1988-10
do. , Erik: Stubbekøbings sidste byfoged	1988-30
Malmros, Gustav: Stampen og Stamperenden	1991-3
Moseby: Anna Sophia Andreasdatter	1990-18
do. : Mosebydrengen Peter L. Jensen	1988-25
Møller, Hans: Tildragelser ved verdenskrigens udbrud	1992-40

N

Nielsen, Carl: Landsbysmeden	1992-6
Næsgaard: Inddæmningen af Grønsund Nor	1992-71
do. : "Min barndom på Næsgaard"	1989-65
do. : Sølvbrylluppet 1919	1992-30

O

Ode til Stubbekøbing lokalhistoriske Forening	1988-87
Olsen, Ove: Da badmintonen kom til Stubbekøbing	1989-53

P

Pedersen, Sv. O.: Arbejderbørn i trediverne	1992-35
do. , Sv. O.: Brandvæsenet i Nr. Ørslev-Listrup	1992-15
Personale over Ellen Mortensdatter	1991-57
do. over Hans Larsen	1991-63
Petersen, Knud Holm: Fra fæster til selveje	1989-59
do. , Knud Holm: Skattekvitteringsbøger	1991-19

R

Rasmussen, Inga: Dagligliv på en lille jernbanestation	1991-95
Rasmussen, Knud: Karleby Forsamlingshus	1990-82
do. , Knud: Lidt om Corselitze	1988-38
do. , Knud: Lægehuset i Stubbekøbing	1992-58
do. , Knud: Stubbekøbing Apotek	1988-4
do. , Knud: Sygekassernes opblomstring	1989-42

S

Skansen, et minde fra Englandskrigen	1992-19
"Sorte Saras" flugt	1988-10
Strandgård, C: Stubbekøbing Gasværk	1990-3
Stubbekøbing: Apoteket	1988-4
do. : Anlægget	1988- 85
do. : Badmintonhallen	1989-53
do. : Borgervæbningen	1989-10
do. : Børneasylet	1991-69
do. : Dampskibsselskabet	1991-38
do. : Dengang man talte rent ud af posen	1988-43
do. : "Elverhøj" i anlægget	1989-48
do. : Folkebogsamlingen	1989-75
do. : Gasværket	1990-3
do. : Hans Egede	1989-91
do. : Havnen	1988-17
do. : Kongsnæs	1988-55
do. : Lystanlægget	1989-71
do. : Lægehuset	1992-58
do. : Politivedtægt	1990-36
do. : Postbudens arbejde	1990-54
do. : Rokkedrejer	1991-91
do. : Sejlskonnerter	1989-3
do. : Sidste byfoged	1988-30
do. : Skolen i tyverne	1992-22
do. : Skolens historie	1992-63
do. : Sommerdage for 120 år siden	1992-74
do. : Sommerhusområdet	1988-33
do. : Stampen	1991-3
do. : Året 1815	1991-11
Sygekassernes opblomstring	1989-42
Sønderbo, Nellie: Ode til lokalhist. Forening	1988-87

T		
Tildragelser ved verdenskrigens udbrud		1992-40
U		
Udkast til driftsplan		1990-32
V		
Vejringe: Aftægtskontrakt		1989-20
Vestergård, Kai: Hans Egede		1989-91
do. , Kai: Politivedtægt		1990-36
do. , Kai: Stubbekøbing, havnen		1988-17
do. , Kai: Stubbekøbing, skolen		1992-63
do. , Kai: Stubbekøbing, året 1815		1991-11
Våbenedkastning ved Valnæs 1945		1991-81
Æ		
Æreskrands/Himmelbrev		1989-82
Ø		
Ølkarstenen		1992-11
Å		
Aastrup: Dagliglivet på en lille jernbanestation		1991-95
do. : Den sidste distriktskirkesanger		1992-50
do. : Forsamlingshuset		1989-13
do. : Stationen		1988-65

REGISTER OVER LOKALHISTORISK ÅRSSKRIFTER 1983 - 1987

FINDES I ÅRSSKRIFTET 1987 side91

Støt Lokalhistorisk arbejde -

bliv medlem af

LOKALHISTORISK FORENING

for Stubbekøbing kommune
 årligt kontingent: kr. 40,-

Nærmere hos:

Kristine Asser Hansen	53 84 40 12
Hans Jacobsen	53 84 41 97
Eli Jensen	53 84 51 42
Ulla Jensen	53 84 13 83
K. Vestergaard Madsen	53 84 23 86

eller

på Lokalhistorisk Arkiv
 Biblioteket
 Dosseringen 3
 Stubbekøbing

53 84 15 29

onsdag

kl. 10 - 13

torsdag

kl. 17 - 19

